

Velkostatkářská politika

(Politika a hospodářství. V.)

Napsal jsem již před rokem, že

„zemědělská výroba prodělává nyní strukturální změny. Současná krize není toho druhu, aby bylo možno nadíti se v dohledné době zlepšení. Zdá se, že spíše naopak musíme se připravit na to, že dnešní výrobní podmínky budou permanentní. Souvisí to především s dvěma znaky moderní zemědělské výroby, s rozšířením zemědělské plochy a se zvýšením výrobní intenzity“.

Musel jsem však čekat téměř rok, než tento svůj názor jsem slyšel potvrzen i s jiné strany, na přednášce vynikajícího německého publicisty dra Stolpera. Jestliže tedy snad si jinde uvědomují, že pro současnou krizi je příznačné právě to, že také zemědělství, které se po tisíciletí zdálo býti neproměnnou konstantou, prodělává revoluci, jež mění od základu jeho tvářnost, pak si to zřejmě neuvědomují u nás. Naše oficiální agrární věda národohospodářská je spoutána politickými zájmy a zřeteli, takže jí chybí nutná objektivita k nalezení správné cesty i tehdy, jestliže tato cesta snad nevyhovuje právě vedoucí skupině agrárních politiků.

Agrární revoluce.

Abychom čtenáři v nejstručnějších rysech vyložili, v čem třeba spatřovati dnešní zemědělskou revoluci, uvedeme zde několik dat. Světová válka znamenala úpadek evropské obilnářské produkce, protože byla vedena v nejdůležitějších zemědělských krajích, které byly pustošeny, ale i tam, kde nezuřily boje, nebylo dosti pracovních sil, nebylo dobytka a tedy také ani přirozených hnojiv, dovoz umělého hnojiva, pokud přicházel ze zámoří, byl zastaven, a pokud bylo vyráběno doma, ustal rovněž, protože chemická výroba se přeměnila na výrobu výbušných látek. Těžišť zemědělské produkce, především obilnářství, se přenášelo zvenáhla do zámoří. Zatím co plocha obdělávané půdy v Evropě poklesla s 29 na 28.5 mil. hektarů, stoupla ve Spojených státech s 19 na 23.7 mil. hektarů, v Kanadě se 4 na 9.5 mil. hektarů, v Australii s 3 na 5.4 mil. hektarů a v Argentině s 6 na 7.4 mil. hektarů. S tímto přirozeným rozšířením obilní plochy šlo také zintenzivnění produkce, neboť automobil prohloubil území, kde bylo možno rentabilně produkovat obilí, ježto usnadnil dopravu. Nadto se uplatnily v zemědělství stroje, a to takovou měrou, že značně posunuly teoretickou hranici, danou rentabilitě zemědělského podnikání zákonem o klesajícím výnosu půdy. Profesor Sering uvedl ve své přednášce v Královci ve Spolku pro sociální politiku (r. 1930), že za pomoci trojčlenného žacího stroje s mlátičkou jedna farma v Kansasu dosáhla na 400 hektarech pšeničné plochy výrobního nákladu 37 cts na bušl při tehdejší prodejní ceně 68 cts, zatím co výrobní náklad okolních farem byl průměrně 60 cts. Trojčlenný žací stroj vykoná za 105 minut tutéž práci, jako žací stroj se samovazačkou a mlátičkou za jedenáct a půl hodiny. Ale tento stroj se rentuje teprve při 120 hektarech souvislé obilní plo-

chy. Uvážíme-li, že cena 37 cts za bušl se rovná přibližně 47 Kč za 1 cent pšenice, a uvážíme-li, že u nás je prodejní cena asi 150 Kč, při čemž se výrobní náklad udává v nejpříznivějších případech nad 100 Kč, není snad třeba ještě zvláště dokazovat, že zde hrozí našemu obilnářství nebezpečí.

Uvažme, že osevná plocha pšenice v celém světě vzrostla ze 109.4 mil. hektarů před válkou na 139.9 mil. hektarů v sezoně 1930/31, že sklizeň pšenice stoupla v téže době ze 115.7 mil. tun na 134.8 mil. tun, ale že zároveň klesla v důsledku stoupající úrovně kulturní a zlepšení sociálních podmínek také spotřeba, a sice s 66 kg na osobu před válkou na 63 kg v roce 1930, že motorisace dopravy má za následek menší potřebu koní a tažného dobytka, a tím i menší potřebu píce, že textilní krize, způsobená tlakem umělého hedvábí na bavlnu a len, ale daleko více ještě ženskou módou, která znamená menší spotřebu látek na prádlo i šaty, znamenala zmenšení potřeby textilních surovin, které dodává zemědělství (bavlny, lnu, konopí, juty, vlny); uvažme to vše a ptajme se, zda můžeme počítati s tím, že po světové krizi se vrátí zemědělství opět do starých kolejí? Kdo by tak soudil, dával by si vysvědčení božské naivnosti. Tak jako v průmyslové výrobě dostali jsme se i v zemědělství před naprosto nové problémy, nikoli pouze my v Československu, nýbrž celý svět; ale to neznamená, že my v Československu můžeme klidně čekat, až se to nějak rozřeší. Mohlo by se pak stát, že bychom byli při řešení přehlédnutí, což by při významu, který má ve světovém rámci naše zemědělství, nebylo nic zvláštního. Neboť v zemědělské produkci jsme pranepatrnou kapičkou v moři.

Otázka obilní.

Tím těžší je ovšem naše posice. Z toho, že se zemědělství celého světa přeměnilo, že se z patriarchálního hospodaření přetvořilo na agrární továrnu, musíme také my u nás doma vyvodit důsledky podle potřeb našeho konsumu a podle struktury našeho hospodářství. Při tom nesmíme vycházet ze situace u nás, zejména ne z nějakého ideálního stavu, který bychom si snad přáli mít, kdyby byly splněny některé předpoklady, jichž, bohužel, není, nýbrž ze situace světové, do které se musíme včlenit, ať chceme, či nikoli. Naše agrární politika nevzala dosud světovou revoluci zemědělskou na vědomí. Domnívá se, že se jí může ubránit postavením hrází kolem republiky. Kdybychom neměli žádného exportu a nemuseli také nic importovat, kdybychom byli izolovaným ostrovem naprosto soběstačným, mohla by taková politika vésti snad k cíli. Protože tomu tak není, může nás politika neúčelné agrární ochrany celní svést na scestí, kde bude trpět velmi těžce nejen výroba průmyslová, nýbrž také výroba zemědělská. Průmyslem jsme se zde už zabývali. Dnes chceme ukázat, že také zemědělství utrpí velkostatkářskou politikou, která se u nás provozuje.

Ježto se, jak jsme ukázali, podařilo v zámoří za výhodných podmínek klimatických srazit produkční ná-

klady obilí na takovou úroveň, na kterou nemůžeme u nás sestoupit, leda snad v několika zcela výjimečných případech na jižním Slovensku (za předpokladu rozsáhlého území, což je opět v rozporu s tendencí naší pozemkové reformy), nemůžeme se prostě postavit na stanovisko, že necháme Ameriku vyrábět levně a sami budeme produkovat draho. Neboť vysoká, uměle udržovaná cena statku tak důležitého, jakým je pšenice, musí mít za následek přízpůsobení cen všech ostatních statků, především předmětů obživy, což znamená, že by za několik let bylo Československo třikrát dražší než každá země, která by konsumovala americkou pšenici. A takových zemí je přece jen řada, neboť Anglie a Belgie, dva význačné státy průmyslové a konkurenti našeho textilu, skla, železa atd., nemají zájmu na vlastním obilnárství. Československo však nemůže být drahou zemí, má-li udržet svoji posici na světových trzích, a tuto posici si udržet musí s ohledem na existenci asi 40% svého obyvatelstva. Pročez nezbývá než uvědomiti si, že pšenice ještě není celé zemědělství a že lze dělati i jinou než obilnářskou politiku. Abychom hned předem vzali laciný argument z ruky odpůrcům, upozorňujeme, že mluvíme-li o politice obilnářské nebo živočišné, nemíníme tím buď — anebo, nýbrž jen převážný zájem, těžiště. Je nutno učiniti tuto poznámku, protože se nám už stalo, že jeden příliš lineární kritik z agrární strany nám vyčetl, že prý se přimlouváme za to, aby se u nás vůbec nepěstovalo obilí.

Na rozdíl od velkých produkčních zemí obilnářských je Československo i v krajích čistě zemědělských velmi hustě zalidněno. Z toho plyne také přirozená potřeba většího dělení půdy, které bylo vyhověno značnou, byť i ne dostatečnou měrou pozemkovou reformou. Přízpůsobiti se převratu, který se udál v zemědělství, je možné jen dvojitým způsobem:

1. buď tím, že budeme produkovat obilí tak levně jako Amerika. Což znamená především klimatické podmínky, které máme u nás jen v některých částech republiky, nucené scelení rozparcelovaných pozemků a přeměnu obilnářské produkce na družstevní. Ale to znamená také zvyšovat nadbytek obilí, který zde je tak jako tak;

2. protože je těžko při zdravém rozumu rozhodnouti se pro první způsob, nezbývá, než voliti druhý, to jest přenést těžiště zemědělské výroby na ono pole, kde nám zámoří nekonkuruje a konkurovat nemůže. Z hustoty obyvatelstva vyplývá logicky intensita výroby. Na tuto okolnost upozorňuje již Aereboe ve své „Agrární politice“:

„Posuzováno národohospodářsky je úkolem zemědělství pokud možno největšímu množství zdravých lidí zajistit na venkově dostatečný výdělek a v důsledku vysoké kupní síly široké zámožné vrstvy zemědělské získati tuzemský odbyt pro výroby městského obyvatelstva. Národohospodářsky nejhodnotnější je tedy taková velikostní skupina podniku, která na stejné půdě a při stejné hospodářské posici dává největšímu počtu zemědělského obyvatelstva dobrou obživu a nejlépe zásobuje největší počet obyvatelstva městského. Po této stránce však selský stav, zejména malý a střední rolník, mohou vykazati nejlepší výsledky. Ukazuje se, že selský podnik vyživuje městské obyvatelstvo daleko větší měrou než zemědělský velkopodnik. Národní hospodářství tedy musí jíti směrem podporování rentability selských hospodářství, aby umožnil husté osídlení země a rozsáhlou nezávislost průmyslu na cizině.“

Zemědělsko-průmyslový kombinát.

Tedy malý a střední zemědělský podnik.

Selská usedlost do výměry dvou hektarů není podle shodného úsudku všech kapacit zemědělské soukromé ekonomiky závislá na trhu, protože je na hranici samozásobitelské. V celku usedlosti ve výměře pod dva hektary orné půdy jsou nesoběstačné, ale v chudých krajích a za nepříznivých podmínek dopravních hranice soběstačnosti se posunuje až k pěti hektarům. Stát s kombinovaným obyvatelstvem zemědělsko-průmyslovým, jakým je Československo, má ovšem přednostní zájem o to, aby co nejvíce obyvatelstva našlo v zemědělství obživu, a niž bylo závislé na trhu, tedy aby bylo vytvořeno co nejvíce soběstačných zemědělských usedlostí. V této souvislosti je možno upozorniti na formu zemědělsko-průmyslového kombinátu, který je u nás prakticky vlastně na mnoha místech proveden již od desítiletí, ačkoli se nyní na příklad ve Spojených státech tato myšlenka propaguje jako něco up to date. Příznačné je na příklad Kladensko. Průmyslový dělník, zaměstnaný v dolech a železárnách, má zde zpravidla svůj domek s kusem pole, a kdo projížděl v dobách plné konjunktury, kdy se na Kladně pracovalo, tímto krajem v neděli, nemohl si nepovšimnouti množství lidí, kteří pracují na polích. Byli to průmysloví dělníci, zaměstnaní po celý týden v továrně, kteří volné chvíle využívali k obdělávání vlastní půdy. V krizi se tento systém kombinace průmyslu se zemědělstvím znamenitě osvědčil, a zjišťujeme-li, že mezi počtem hlášených a podporovaných nezaměstnaných a mezi skutečnou nezaměstnaností u nás je obrovský rozdíl, ale že tyto nepodporovaní nezaměstnaní přece neumírají hladem, pak si to můžeme vysvětlit právě touto šťastnou kombinací, která umožnila statisícům nezaměstnaných i v době, kdy továrny nepracují, mít vlastní střechu nad hlavou a alespoň to nejnutnější k uhlájení existence. Mluví-li se o struktuře příští výrobní organizace, ukazuje-li se na to, že při dnešních strojích, při racionalisaci výroby můžeme v některých případech produkovat za čtyři dny v týdnu, k čemu jsme dříve potřebovali sedm, vyvstává otázka, zda by nebylo účelné starati se o to, aby volné tři dny v týdnu mohly být věnovány práci na vlastních polích a zahradách. Tento problém je řešitelný i v místech velké koncentrace průmyslové — jako je tomu u nás na příklad v severních Čechách, na Ostravsku, v okolí Prahy — protože motorisace dopravy podstatně dnes rozšířila obvod, ze kterého může být továrna zásobována dělnictvem. Dnes nemůže působit naprosto žádných potíží dopraviti dvakrát týdně 30.000 dělníků libereckého průmyslu na vzdálenost 50 km, to jest do zemědělských krajů.

Vyrovnání — na jaké základně?

Z toho tedy plyne nutnost podporovati tvoreni malých selských usedlostí ve výměře od 2 do 10 hektarů a starati se o to, aby jejich produkce byla rentabilní ve smyslu národního hospodářství, to jest, aby prospívala nejen těm, kdo usedlosti obdělávají, nýbrž také obyvatelstvu městskému, jehož závislost na cizině by zmenšovala. Souvislost města s venkovem se, bohužel, právě na zemědělské straně někdy chápe jinak, než by odpovídalo zájmům hospodářského celku.

Siegfried Strakosch ukazuje ve svém „Agrárním problému v nové Evropě“ na důležitost toho, co nazývá ekonomickým koeficientem, to jest poměrem mezi nákladem a výsledkem národní výroby, vyplývajícím z celkového produktivního stavu národního hospodářství:

„Příznivější ekonomický koeficient státu podmínuje v každém stupni intenzity zemědělské vyšší produktivitu nákladu, než nepříznivý ekonomický koeficient. Nepříznivým koeficientem hospodářským se hospodářské uplatnění zákona o klesajícím výnosu půdy urychluje, příznivým ekonomickým koeficientem zpomaluje. Tyto výsledky jsou všeobecně platné pro každý stupeň intenzity a pro každou hospodářskou oblast bez výjimky. Z těchto zjištění vyplývá závěr: Nestací, aby zemědělství státu bylo zvelebováno pouze bezprostředními opatřeními. Pro stupeň výsledku je vždy směrodatný celkový výrobní stav státu.“

Tato naprosto jasná pravda, která není ničím jiným než aplikací Walrasova pojetí hospodářské rovnováhy, je u nás postavena na hlavu, neboť i s míst, která reprezentují naši t. zv. agrární vědu, bylo hlášáno, že východiskem z krise je stlačení úrovně městského obyvatelstva na životní míru rolníkovu! Je to asi tak moudré, jako kdybychom chtěli léčit žebrotu tím, že bychom ožebračili i ty, kdo ještě něco mají. Ale do jisté míry je to příznačné pro agrární politiku, která v posledních letech propadla bezhlavosti. Řekli jsme zde již minule, že politické zastoupení agrárníků vyniká nad zastoupení většiny ostatních politických stran svojí znalostí věci, odbornými zkušenostmi zemědělskými. Většina agrárních poslanců a senátorů jsou statkáři, buď velkostatkáři nebo majitelé zbytkových statků, po případě funkcionáři velkých zemědělských organizací, hospodářských jednot a pod. Praktické zkušenosti těchto lidí jsou však nejen výhodou, nýbrž také překážkou. Znemožňují viděti těm, kdo od generací předků převzali svoje výrobní metody, věci jinýma očima, než je viděli jejich otcové a dědové. Lidé, kteří vedou naši agrární politiku, vedou ji ve šlépějích patriarchálního způsobu obhospodařování půdy, spatřují vrchol pokroku a přizpůsobivosti v zavádění strojů nebo v nábězích k družstevnímu slučování — ale nic více. Nedovedou se podívat na světovou zemědělskou krizi s oním odstupem lidí neinteresovaných, který jediné by jim umožnil viděti správně. Jejich praktické znalosti, jejich osobní zájem jim skreslují pohled, neuvědomují si, že se naprosto nikdy nemohou vrátit doby poválečné prosperity obilnářské, a že je třeba celou zemědělskou politiku přizpůsobit skutečnosti, že zemědělství přestalo být vlivem zámořské konkurence věcí národního hospodářství a stalo se otázkou mezinárodní.

Jakou výrobní politiku?

Jestliže jsme viděli výše nutnost vytvoření co možno největšího počtu malých zemědělských usedlostí v rozměru od 2 do 10 hektarů, ptáme se nyní, jaký je výrobní zájem těchto usedlostí? Neboť v zemědělské produkci souvisí rozloha s druhem výroby. Můžeme konstatovat to, co uznává obecně agrární soukromá ekonomika (třebaže nesmíme přezírat možné výjimky), že s velikostí závodu stoupá přímo zájem na obilnářství a klesá zájem na produkci živočišné. Některé druhy rostlinné produkce hodí se jen pro zemědělský velkovývod (řepa,

některé rostliny průmyslové), jiné jsou zase typické pro drobnou usedlost (zahradnictví, zelinářství). V každém případě možno říci, že čím menší zemědělská usedlost, tím více poměrně užití osob. Čím menší hospodářství, tím intenzivněji je provozováno, neboť intenzita je v zemědělství především lidskou prací, kdežto teprve až v druhé řadě kapitálovou investicí (stroje, hnojiva atd.).

Můžeme si to ověřit statisticky, a sice podle čísel, která byla právě uveřejněna ze sčítání zemědělských závodů v květnu roku 1930. Máme zatím ovšem jen výsledky z Čech, ale srovnáváme-li je s daty ze sčítání, provedeného před deseti lety, vidíme, že nedošlo k nějakým pronikavým změnám, leda k takovým, které souvisí jednak s pozemkovou reformou, jednak s desítiletým vývojem. Řekli jsme, že se stoupající rozlohou stoupá zájem o obilnářství, a řekli jsme, že čím drobnější usedlost, tím intenzivněji je obhospodařována. Můžeme to kontrolovati také na těchto dvou tabulkách:

Z orné půdy každé velikostní skupiny
(rovná se 100%) připadá na:

velikost. skupina v ha	pšenici	žito v %	brambory	zeleninu
do 0.1	4.9	6.2	59.0	1.8
0.1—0.5	7.4	20.0	39.3	0.7
0.5—1	8.5	25.3	27.9	0.7
1—2	8.9	27.2	19.9	0.6
2—5	10.3	27.2	14.0	0.4
5—10	10.5	25.1	11.2	0.4
10—20	10.7	23.5	9.6	0.4
20—30	10.0	22.5	8.8	0.4
30—50	10.9	19.7	7.8	0.4
50—100	14.8	15.6	6.9	0.3
100—200	16.6	13.9	6.2	0.2
200—500	16.2	14.0	8.5	0.4
přes 500	12.3	16.4	11.1	0.1

Všimněte si, prosím, typických čísel u brambor, zeleniny a pšenice. Pokud jde o žito, nesmíme zapomínati, že Čechy jsou žitnou zemí, že žitná mouka je ve většině krajů, jediné s výjimkou labské nížiny, jednou z hlavních potravin rolnické domácnosti, pročež jí pro samozásobitele připadá vedle brambor největší význam. A nyní si stejně prohlédněme druhou tabulku, která se týká živočišné produkce.

Z celkového počtu

Velikost. skupina v ha	krav připadá na 100 ha	koz	prasat	drůbeže zemědělské půdy kusů
do 0.1	33.4	1208.4	243.3	7642.5
0.1—0.5	19.3	454.5	114.7	2952.2
0.5—1	37.1	196.2	72.0	1470.1
1—2	64.9	60.9	50.2	901.5
2—5	60.3	13.9	44.3	605.0
5—10	44.4	7.3	41.2	460.4
10—20	32.2	4.4	35.3	372.4
20—30	27.3	2.7	30.6	306.3
30—50	23.7	1.8	26.0	242.9
50—100	22.3	0.8	20.5	161.3
100—200	26.3	0.7	13.8	98.3
200—500	24.1	0.4	12.7	81.5
přes 500	14.8	0.4	10.4	66.1

Počty koz v nejmenších zemědělských usedlostech je v přímo groteskním nepoměru k jejich chovu v ostatních skupinách, ale stejně velký nepoměr vidíme u drůbeže a u prasat, kdežto u krav nejvýhodnější skupina je velikost od 1 do 5 ha. Uvědomme si nyní, že z veškerých zemědělských závodů v Československé republice na závody ve výměře do 1 ha připadá 27.6%, od 1 do 5 ha 43.6%, od 5 do 10 ha 15.7%, kdežto přes 10 ha půdy jen 13.1%. Čili proti 13.1% větších ze-

mědělských usedlostí máme 86.9% závodů, které mají menší rozlohu než 10 ha a 71.2%, v rozloze menší než 5 ha. Je tedy Československo typickou malozemědělskou zemí. Je to důležité zjištění. Neboť z něho a ze všeho, co zde bylo právě řečeno, vyplývá zcela přirozená linie naší zemědělské politiky, která musí být dělána pro zemědělce, nikoli pro velkostatek. To znamená, že těžiště naší zemědělské politiky musí být v podpoře produkce živočišné a v podpoře intenzivních kultur produkce rostlinné, jako je zelinářství.

Oč jsme se nestarali.

Dosud jsme ovšem provozovali jen politiku velkostatkářskou. Naši političtí zemědělci neznali jiného receptu než z vyřovati cla, především starati se o soběstačnost v obilnářské produkci. Letošní úrodný rok nás postavil před naléhavou otázkou, co uděláme s nadbytkem žita, zatím co usilovnou podporou výroby pšenice jsme si znepřátelili pšeničné země, které jsou velkými odběrateli našich průmyslových výrobků, Maďarsko, Jugoslávie, Rumunsko. Za to jsme však dovezli do října za 39 mil. Kč vaječ, za 14 mil. Kč másla a za 86 mil. Kč vepřového sádla, nehledíc k množství zeleniny, drůbeže a ovoce. Naše ovocnářství, o které se u nás zhruba nikdo nestaral, ocitlo se v takovém stavu, že o kvalitní české jablko na trhu téměř nezavadíte, ač jsme před válkou se svým třebeňickým ovocem zásobovali celé Drážďany, Lipsko i Berlín. Ovšem — jestliže mezi parlamentním zastoupením našich zemědělců zjišťujeme především velkostatkáře, vlastníky zbytkových statků a funkcionáře velkoagrárních organizací, nemůže nás překvapit, že se dělá velkostatkářská politika, které spíše z neznalosti poměrů než z ochoty přisluhují také ostatní politické strany, domnívajíce se, že tím slouží zemědělství. Slouží však pouze velmi tenké vrstvě velkostatkářské, která se domnívá, že se může ubránit vysokými celními hradbami tlaku americké soutěže, přehlížejíc klimatické i strukturální podmínky, které jsou pro obilnářství dány u nás a za hranicemi. Na tuto sice velmi houževnatou a sebevědomou, ale naprosto falešnou politiku, která jde proti zájmům našeho zemědělství, která se přiči jeho přirozené struktury a která nevidí logickou nutnost dalšího vývoje, těžce doplatíme, nepodaří-li se včas změnit směr.

Naši zemědělci jsou, bohužel, přesvědčeni, že každý, kdo jim upřímně radí, ale nejde přitom pohodlně vyšlapanou cestou, je jejich zavilý nepřítel, kterého je třeba potříti a zdeptat. K věcné diskusi jsme se u nás ještě nedostali. O zemědělských otázkách debatují zemědělci mezi sebou, při čemž se zpravidla velmi brzy shodnou, což je při jednostrannosti zájmové lehce pochopitelné. Průmysl, ale také naše národohospodářská věda pak otázkám zemědělským nevěnují téměř vůbec žádnou pozornost. Občas propukne vášnivá nevole proti subvenčnímu hospodářství ministerstva zemědělství, proti hospodaření státních lesů a statků, proti Pozemkovému úřadu a jeho pestrým zákoutím — ale to není zásadní problém naší agrární politiky, neboť to je jen pěna na okraji demokracie, která místo do rubriky národního hospodářství patří do chronique scandaleuse.

Zemědělský problém však zůstává

nejzávažnější otázkou našeho hospodářství a dokud nebude uspokojivě rozřešen, nebude také nalezeno trvalé východisko z krise.

Jiří Hejda.

poznámky

Mužná řeč

Nepatříme k slepým obdivovatelům amerikanismu, ale nutno uznat, že takovou řeč, jakou promluvila právě padesátičlenná komise, pověřená prezidentem Hooverem studiem kritických soudobých poměrů hospodářských a sociálních, bychom v Evropě marně očekávali od osobností jakkoli zatížených oficiálností. Je vidět, že v Americe mají opravdu mnohem volnější, jasnější pohled na věci, nejsou k nim tak poutáni tradicí, nejsou tak závislí na nabytých právech a zájmech a dovedou být v poměru k sobě i ke svému okolí a celému materiálnímu i mravnímu prostředí upřímnější a poctivější. Není ovšem pochyby, že moderní masinismus jeví se právě v Americe v nečistší kultuře a v mnohem pokročilejším stadiu než v kterékoli evropské zemi, a že tam překotné tempo, v němž vyrostl z prostých a živelných poměrů koloniálních, nepřipustilo vznik sociálních institucí, jimiž starý svět se pomalu a krok za krokem technickému pokroku přizpůsoboval. V Americe třetí dnes nerovnosti a nerovnosti docela brutálně a nebezpečně proti sobě. Ani správní mocenský aparát státu a zejména ústřední vlády není tam tak vybudován jako u nás. Ale to jsou v podstatě rozdíly jen kvantitativní a stupňové. V podstatě dalo by se o celé západní civilizaci říci totéž: že má nevyšší čas přestavět svou soustavu. Podmínky práce a života změnily se za posledních padesát let více než za předcházejících pět set. Stalo se, co sociologové, na př. Georg Simmel, dávno předvíдали: stroj, který s počátku byl jen pomocníkem člověka, stal se dnes jeho tyranem. Poněvadž neznáme zakladatele, kterým by bylo možno vynález jednou uplatněný nebo talent naší rasy v určitém směru se rozvíjející zarazit, nezbyvá, nechceme-li býti částečně uštváni, částečně vyhladováni a demoralisováni, než upravit svůj výrobní i konsumní, hospodářský i společenský řád a částečně i své mravní představy (názor o práci a zahálce, o užitkových a estetických hodnotách) podle nároků technicky podmíněné doby. To ostatně neznamená připustit úplné ovládnutí života technikou. Termin technokracie je omylný. Právě naopak je to jedině možné vyvážnutí z revoluce podněcené technikou a technice pak holdující, jako to vidíme v Rusku, kde sice nemohlo býti řeči o zralosti hospodářských poměrů, ale revolucionáři, využívací zralosti politické a sociální, byli vyznavači učení proroka primitivní technokracie — komunismu a jeho dogmatu — historického materialismu. Stroj je ve světě sovětů zbožněn a člověk je mu úplně poddan. To, co si představuje americká technokracie jako příští společnost, podobalo by se spíše tomu, co kdysi přímo v zájmu lidské kultury vítal Oskar Wilde v essayi „Lidská duše je socialism“ a vedlo by to k paradoxní filosofii práce Anatola France z „Epikurovy zahrady“.

R. P.

Už také politické dříví

V denních listech se toho už dost napsalo o nové akciové společnosti, kterou zřizuje stát k prodeji dříví ze státních lesů. Podnik by nebyl nesympatický, protože už i nejzaujatějším přátelům našeho politického i hospodářského agrarismu bylo jasno, že správa „Státních lesů a statků“ na tomto poli své činnosti zkrachovala. Říkalo se jí státní podnik, ale ve skutečnosti to byl zkožnatělý byrokrat, který vymýšlel nové a nové instancní cesty na znemožnění veškerého obchodu se dřevem jen proto, aby bylo co možno nejvíce míst a místechek pro synky agrárních agitátorů a co možno nejvíce stanic, v nichž by úředníci tohoto podniku mohli vykonávat funkci důvěrníků agrární strany. Pravda, na dřevním trhu rádlila krise jako málo kde jinde, ale „Správa státních lesů a statků“ nejen že této krizi se nesnažila nějak čelit, ale strčila pohodlně ruce do kapes a říkala: k nám nikdo pro dřevo nechodí, protože je krise. To, co ví každý konfesionář z Kardašovy Řečice, že totiž kupec nechodí za obchodníkem a že to musí být obráceně, „Správě státních lesů a statků“ známo nebylo nikdy. Nejvýš co dovedla, bylo to, že

prodávala všelijakým prostředníkům a obchodníkům své dříví, aby oni ho dodávali státu, železnicím, ke státním stavbám a kde se dalo. Dřevo prodával u nás kdekdě, jen ne úřad, jenž tím byl státem pověřen.

Proto mohl být návrh vlády, aby se zřídila polostátní a polosoukromá prodejní společnost pro státní dřevo, uvítán s radostí. Kdyby... My už jsme si v Československu na ta „kdyby“ tak zvykli, že vlastně nikoho ani nepřekvapí. Vychází totiž najevo, že lidem, kteří přišli s návrhem na zřízení této prodejní společnosti, neležel na srdci ani tak zájem státu a jeho financí, jako výše provise, kterou z obchodů budoucí společnost bude mít a zejména výše provise velkoobchodníka pana Körnera, jenž byl za společníka státu vybrán. Není to žádná pohádka: nebyť energického záměru ministerstva financí, není vyloučeno, že by byla ministerská rada odhlasovala této společnosti až dvanáctiprocentní provisi z jejích obchodů a panu Körnerovi osobně dvě procenta. Taková dvě procentíčka by totiž v celkovém obrátu znamenala ročně něco kolem osmi až desíti milionů Kč, a byl-li vyvíjen ohromný tlak z agrární strany, aby to byl právě pan Körner, jemuž se měla výhoda dvouprocentního zisku dostat, kde je tu záruka, že by těch osm až deset milionů bylo uzavíráno pouze do wertheimky pana Körnera a do žádné jiné? Ostatně nejde ani o agrární stranu, protože pro zřízení společnosti byly poměrně velice snadno získány všechny koaliční strany a nikdo ani nešeptl, když bylo v nezávislém tisku přímo vysloveno podezření, že z tohoto politického dříví mají být financovány politické strany.

Všechno nasvědčuje tomu, že kromě tak zvaného politického uhlí, z něhož žili bratři Stříbrní a dosud žijí politické strany, máme být obdařeni ještě politickým dřívím. Státu je sice zle, ale strany potřebují peněz a kde vzít a nekrást? Že je o peníze nouze, je vidět i z toho, že přes všechny nejkřutější úspory ve státním rozpočtu zůstalo v něm ještě dost peněz — znalci mluví o třech stech milionech Kč — na subvencování stran a že se před koncem roku v posledních schůzích ministerské rady dávaly štědré dárky pod vánoční stromečky nejrůznějších družstev, zřízených k vydělávání peněz pro politické strany; jejich časté žádosti k pokladně státu však spíše nasvědčují tomu, že se ani tak nestarají o výděly jako o subvence. To je při obrovském administrativním aparátu politických stran všechno málo a je tedy třeba stálejšího a většího zdroje příjmů. Nemůžeme se zbavit dojmů, že k tomu má sloužit společnost pro prodej dřeva ze státních lesů. Ani bychom tomu nevěřili, kdyby nebylo toho, že „Správa státních lesů a statků“, která si tak ráda hraje na neomylnou, vševedoucí a všechno umějící, náramně ochotně prohlásila o sobě ministru zemědělství, že ona sice znamenitě rozumí tomu, jak v lese stromy rostou, ale naprosto prý nerozumí tomu, jak dřevo prodávat.

A pak je tu ještě něco. Návrh na zřízení této společnosti státu s panem Körnerem není nového data a nepřišla s ním vláda Malypetrova. Podělila ho po vládě Udržalové, v jejímž ministerstvu zemědělství se před mnoha měsíci zrodil. Tehdy však řekl ministerstvo financí, že tím není nadšeno, a protože nepolitický ministr financí má kromě své demise málo politických prostředků, jak prosadit svůj názor, rozhodl se pro cestu méně radikální. Nařídil, aby se věc prozkoumala, což je asi tolik, jako by ji hodil do hodné hlubokého rybníka. Několik měsíců se „věc zkoumala“ tak, že ležela v příslušném šuplíku ministerstva financí. Jakmile však nastoupil nový ministr zemědělství, bylo vyvinuto tolik politického vlivu, že se návrh na zřízení společnosti dostal během týdne z šuplíku ministerstva financí až do ministerské rady ke schválení.

To zejména se musí připsat panu Körnerovi a jeho osobní provisi (jeden a půl procenta) k tíži. da

První případ pro kontrolní a vyšetřovací komisi

Loni na podzim praskla ostuda se stavbou údolní přehrady ve Vranově na Moravě a od té doby se vyšetřuje. Má to na starost už bůhví kolikátá vyšetřovací komise, a tak se podařilo přenést tuto ostudu roku 1932 i do letošního roku, a kdo ví, bude-li v něm skončena. Zda tu šlo o korupci politickou a o nepřipustné nadržování politiky i úřadů konsorciu firem Českomoravská-Kolben, Pittel a Brauseweter a Lanna, je už ovšem asi dávno zjištěno, anebo se to mohlo dávno stát. Pan ministr veřejných prací o těch věcech už dvakrát činil prohlášení ve sněmovně, ale nikdy neřekl, co bychom byli rádi slyšeli. Vždycky ujistil, že se vyšetřuje, ohlásil, jaká nová vyšetřovací komise byla zvolena, ale nepověděl to, podle čeho by bylo

možno jít za vinníky a učinit si pravý obraz o tom, proč tu byl překročen vlastně stavební rozpočet o několik desítek milionů, že teď nechce nikdo platit, ale nakonec je zaplatíme přece jenom my všichni prostřednictvím státu.

Kdyby se bylo už dávno jasně zjistilo a doklady doložilo, jak to bylo s blankety při rozepisování dodávek, mohla být dávno pravda venku. Je totiž vážné podezření, že klausule o polože na inventář (kterou firmy přeřadu nakonec budoucí neuvvedly ve své nabídce, a o níž se rozpočet překročil) nebyla na blanketech vytištěna a vpisovala se tam perem. Tvrdit, jako by tam nebyla vytištěna omylem, byla by zajisté nejapnost, již by nikdo neuvěřil, ale skutečnost, že se o něčem tak samozřejmém, jako je bezvadně stylisovaný formulář na smlouvu o výdaji státu za několik set milionů Kč může vůbec pochybovat, je už samo o sobě dost povážlivé. Neboť je třeba domyslet, že se tak stalo patrně záměrně, aby mohla být vyloučena kontrola. Kdo chce totiž nyní zaručit, že dodatky o neúčtování inventáře v nabídce byl vepsán do všech rozpisů a že tím ostatní firmy kromě vyvolaného konsorcia nebyly uvedeny v omyl?

Kromě toho je tu ještě jeden fakt zarážející. Ministr veřejných prací už doznal, že hlavní chyba se stala tím, že stavba byla zadána dřív než byly hotové plány. To je ovšem postup při tak obrovské a nákladné stavbě a při podniku, na němž závisí bezpečnost celých krajů, naprosto nezvyklý, a byla prý tu vyšší moc, která úřady k tomu nutila. Ta vyšší moc byly intervence. Ministr inž. Dostálek se tu dostal do nepříjemné situace, protože celou tu věc zdědil po svém předchůdci. Jeho taktost by však neměla zacházet tak daleko, aby konkrétní otázky byly zodpovídaný kulatými slovy: Vynikající moravští politikové.

Protahované vyšetřování na dlouhé měsíce a mezi různými vyšetřovacími komisemi a instance musí nutně budít dojem, že se má celá věc nechat usnout. Má se snad vyšetřovat tak dlouho, až deficit vranovské přehrady bude v tichosti zaplacen a nikoho to nebude už zajímat. Ne nadarmo říkal nebožtík dr. Adolf Stránský, že u nás trvá každá ostuda jen čtyřadvacet hodin, nejděle tak dlouho, než přijde nová. Neradi bychom, aby s tím ti význační moravští politikové počítali jako s pravidlem, z něhož není výjimek.

Byl už na štěstí schválen zákon o kontrolní a úsporné komisi parlamentu. Doufejme, že je ve sněmovně ještě tolik lidí, které to věčné čekání na vyšetřování úřadů ve vranovské věci omrzí a proto celou tu padesátimilionovou aféru přenesou do této komise. bá

Výstřel naslepo

Prosincový projev výboru Československé obce sokolské, adresovaný „lidem dobré vůle“ a zasláný všem význačným korporacím v národě, zejména i Národnímu shromáždění, neměl předpokládaného ohlasu. Ozval se jen předseda senátu dr. František Soukup v novoročním „Právu lidu“, odmítaje projev jako pesimistický a vytýkáje mu zbytečné hořkování a lamentování. Dr. Soukup kritisoval tedy obsah, ponechávaje stranou formu. A přece to byla hlavně forma, která způsobila, že sokolský projev obsahu tak závažného zanikl bez širšího ohlasu. S obsahem možno přes odchýlné mínění Soukupovo souhlasit. Výbor obce sokolské má jistě nejen právo, ale patří i povinnost ozvat se proti neplechám ve veřejném životě, neboť tři čtvrti milionu sokolských příslušníků mu k tomu dávají legitimaci. Ale jako obyčejně, nejedná se tu jen o to, co se řekne, ale o to, jak se to řekne. Prosincový sokolský projev trpí, jako většina sokolských veřejných projevů, frázovitostí, nic nepovídaným patosem a kolísáním mezi bolnou sentimentálností a předstíranou rázností. Přistupuje-li k tomu ještě úmyslná a záměrná vyhýbavost a abstraktnost, která dělá dojem, že si to Sokol s nikým nechce rozházet, pochopíme, že celý protestní projev, na němž si výbor Obce sokolské tolik zakládal, soudě dle toho, komu všemu ho poslal, vyzněl hlouše. Řeč, kterou sokolské ústředí mluví k veřejnosti i ke svému členstvu, není totiž běžnou řečí moderního člověka. Je to jakási starobylá, museální, ozdobná řeč dávno minulých generací, řeč plná kudrlinek a příkras, řeč, na níž je možno na první pohled poznati, že se má podobati řeči zakladatele Sokola, ale které se k tomu nedostává Tyršova důrazu, sugestivnosti a schopnosti aforisovati. Prosincový projev, sepsaný touto řečí, nezní dnešnímu člověku dobře. Hra na citové struny, jako: „rmut a kal, svátek duší a srdcí, plno jasu a tepla, zdravé jádro národa, beznadějné temno, lepší zítřky, choroby, které hlodají na kořeni národního zdraví, obětává a věrná služba

národu“ a k tomu domněle sokolská ráznost: „nebojíme se života! Jsme ohroženi! Dovedeme se zbavit škůdců!“ To jsou samé archaismy, vhodné snad před válkou, ale nepohoditelné dnes. Stará, ba velmi stará generace, která stojí v čele Sokolstva, měla by si již jednou uvědomit, jak mnoho se změnilo proti těm starým dobám, kdy takto mluvit patřilo k dobrému tónu. Řeč, ve které „v sadě stkví se z jara květ“ i „nad Tatrú sa blýska“ již dávno není řečí republiky. Buditelské doby jsou ty tam a s nimi i jejich výrazové prostředky. Kdyby byl prosincový sokolský projev stylizován střízlivou, byť důraznou řečí dneška, byl by určitě působil. Kdyby bylo sokolské vedení, které v závěru projevu slibovalo, že půjde za vzorem Masarykovým, svůj slib splnilo, již při formulaci projevu — mohlo mít úspěch.

Dr. Karel Křepinský.

Na samosprávu se docela zapomnělo

V „Prítomnosti“ byla už řeč o všech těch různých komisích, které byly zřízeny minulou naší vládou pro nejrůznější reformy a úspory, ale nesešly se a nepracují, takže to vypadá, jako by bylo vládě šlo ne o reformy, ale o šidítka, které by zabavilo nespokojeného občana. Jednou z těch komisí, na kterou se málem zapomnělo, je sbor odborníků při ministerstvu financí, který byl asi před třemi čtvrtěmi roku jmenován k tomu, aby pomohl samosprávným financím. Že je samospráva dávno na dně, je věc známá, a že je jí třeba pomoci, je známo neměnně. Návrhů bylo už dost, co by se všechno mělo pro samosprávu učinit, několik jich bylo dokonce už podáno také v parlamentě, ale zatím se nestalo nic.

Totíž stalo. Byla jmenována ta komise. Její jediná vada je ta, že se za tři čtvrti roku ještě ani jednou nesešla. Navrhovalo se, aby samospráva směla zvýšit o určité procento přírůžky a aby výtěžku z tohoto zvýšení bylo užito výhradně na investice. Nyní navrhuje senátor Modráček, aby samospráva dostala jakýsi příděl z příští investiční půjčky státu. Ministerstvo financí má také několik svých návrhů, jak samosprávě pomoci. Ale komise se nesvolává, jako by samosprávné finance byly v naprosto uspokojivém stavu. Nebyla dokonce svolána ani teď, ačkoliv si do toho stěžovaly samosprávné organizace a přímo vládu o její svolání žádaly.

Státní finance jsou na rok jakž takž zabezpečeny. Měla by tedy přijít na řadu samospráva a to tím spíše, že bez finančního pořádku v obcích a okresích nebude pořádku ani v rozpočtování státním. A s těmi komisemi by se mělo buď už začít, nebo přestat. Buď ať pracují, když byly zřízeny, nebo ať se nechají zajít a nově se nezřizují. Ale jejich práci musí pak vykonat státní administrativa a parlament. Ale hlavně, ať už se něco dělá a nekomisuje!

gg

Nic se nestalo?

Před časem upozornil na sebe poslanec Brodecký výrokem o tom, že státní zaměstnanci mají co děkovat socialistům, že mají co žrát. Tento výrok právem pohoršil. Bylo naznačováno, že se jedná o soukromou věc posl. Brodeckého, že si to sám vyřídí. Jeho vysvětlení nelze považovat však za uspokojující. Podobně nelze se spokojit s výkladem, že posl. Brodecký patří do řady těch, kteří mluví od plic, jadrně, nebo jak se to ještě jinak říká. Myslím, že by ve slušné restauraci vypadalo velmi podivně, kdyby si někdo objednával jídlo voláním, že chce žrát. Máme-li méně drastické výrazy, nemusíme užívat výrazů více drastických. Ale nejde jen o ten výraz. Jde o názor, který z té věty číší; jest to názor velmi málo demokratický, názor, který jaksi a priori vychází z toho, že jest tu lid, který má děkovat těm nahoře. Sociální demokracie jest z těch stran, které právem mohou žádati uznání své práce. Tím spíše by měla odmítnouti způsob, jakým vymáhal uznání její práce poslanec Brodecký. A tím spíše není tento výrok poslance Brodeckého případem, přes který se přejde tím: nic se nestalo. Není to přecitlivělost, která žádá, aby se přes to jen tak nepřešlo. Nevím, kolik hlasů ztratí strana Brodeckého pro jeho výrok, který měl rámeček ne právě velkého nadšení státních zaměstnanců pro politiku, které byly ve svém případě svědkem a to nejen snad proto, že se „jim bralo“. To konec konců nerozhoduje, neboť strana neztrácí mnoho v lidech, kteří se dovedou rozejít se stranou pro jeden nevládný výrok. Ale tento výrok jest výrazem špatného poměru zástupce lidu k těm, které zastupuje. Proto měl být prohlášen za výrok, s kterým se strana neztotožňuje. Politika říká: nic se nestalo, jest pohodlná. Je-li prospěšná, jest věc jiná.

V. Gutwirth.

J. S. Machar uražený

„Pro jubilejní číslo „Národní politiky“ napsal J. S. Machar článek, jehož rukopis mu „Národní politika“ vrátila; tím se stalo, že Macharův článek se zpožděním vyšel v „Nedělním listě“. Snad byl J. S. Machar roztrpčen: on, na jehož články v „Čase“ jsme tak netrpělivě čekali v studentských letech, musí dnes čekat, až rukopis, určený pro jubilejní číslo „N. P.“ vyjde v „Nedělním listě“. Soudím však, že roztrpčení J. S. Machara není oprávněné; i když mám „N. P.“ pramálo rád, cítím, že učinila správně, když rukopis vrátila, neboť: co má jubileum „N. P.“ společného s uraženým „já“ J. S. Machara?

Celý článek J. S. Machara není totiž ničím jiným, než polemikou s mým článkem v „Prítomnosti“ 15. června m. r. o něm. Především: J. S. Machar vytýká, že jsem se nepodepsal. Říká:

„A pan „V. S.“? *) Člověk by čekal, že v éře „mrvností“, „pravdy“ a „demokracie“, vyřkne-li někdo nad padesátiletou činností spisovatele zdrcující ortel, aspoň se podepíše.“ To lze splnit lehce: Tu jméno: Václav Gutwirth, a chce-li J. S. Machar adresu, i ta tu je: Smíchov 1644. Věc je tedy jednoduchá; proč tedy hned nakvašeně dávat mrvnost, pravdu a demokracii do uvozek? Machar mi v závěru věnoval epigram:

Pan „V. S.“? Ostych? Či stud snad?
Nebylo lépe by, rcete,
g. t. třeba tak se podepsat?
Blíž pravdě. A čte se Goethe.

Nestává se mi často, že by mi básník věnoval epigram. Kdyby se tak stalo, poděkuji. Tak činím i v tomto případě. A to i přes to, že tomuto epigramu nerozumím. Proč bych se já měl podepsat g. t. A jak se do této situace dostal Goethe?**)

To by byla generalia tohoto sporu. Půjde nám však o meritum. Svou poznámku do Prítomnosti 16. června (jak svědomitě zaznamenává J. S. M.) nepsal jsem v podstatě proti Macharovi. Byla psána těm, kterým byl blízký, drahy, bojovný, pokrokový předválečný J. S. Machar, a kteří jsou dnes zklamáni nad tím, kam se to dostal. Těm jsem věřil: proč by J. S. M. neměl právo odběhnout daleko od místa, kde se pral, kde před lety bojoval? Proč? Proč máme být tak sentimentální nad tím, že se dostal na druhý břeh? Takových případů již bylo a také je a bude mnoho. Proč tedy si zasednouti právě na J. S. Machara za to, že desertoval z levice do pravicové nařikající frakce? Proč?

To byla jedna věc. Dále jsem naznačil tu silnou strunu „já“ v J. S. Macharovi, která se ozývá silně již v jeho předválečné tvorbě. To „já“ J. S. Machara, uražené „já“ vedlo jej pak i v letech po převratu literárně a politicky. To jeho „já“ se ozývá i tam, kde Machar říká:

„Že jsem si schovával a vytiskl vše, co bylo proti mně psáno za doby pěti roků v kasárnách, je, myslím, samozřejmo. Přišel jsem, viděl jsem a poznal, že je nutno připravit dokumenty pro historii o pohnuté době a všelijakých lidech. V novém vydání knihy „Pět let v kasárnách“ povím o tom všem víc.“

Říkám: ano. Je to samozřejmo. Ale říkám hned: při p o v a z e J. S. Machara. Při tom, že v té pohnuté době měl tolik času, aby stříhal a lípal vše, co se psalo podstatného i nepodstatného, věcného i nevěcného, pro něho, proti němu.

*) Chyba tisku. Mělo být: V. G.

**) (Pozn. red.) Tuto záhadu můžeme p. Gutwirthovi vysvětlit. Je jedním z projevů stíhomanu, jemuž p. Machar bohužel propadl, že z autorství lokálky podezřívá presidenta republiky. Jak k tomu došel, je nám záhadno, ale právě proto si pohrává s písmeny g. t. a píše: „čte se Goethe“ (což nedávno Masaryk o sobě řekl.) Pan Machar ostatně druhého dne otiskl v „Poledním listě“ nový epigram, v němž vyslovuje podezření zcela otevřeně: Zní takto:

Panu V. S.
Prosím Tě, pomni minulosti
a vzkaz tam dolů v nádvoří:
ať neštěkají vrtichvosti,
když s Tebou člověk hovoří.

Nemůžeme dělat nic jiného, než litovati nálady, již p. Machar propadl.

O něm. Byli lidé, kteří se o stát velmi zasloužili. Více než J. S. M. Nevím o nich, že by v p o h n u t ý c h d o b á c h stříhali a lípali, co se o nich psalo. Nic takového se nedochovalo o Tusaroví, ač je ho škoda. Tyto výstřížky novinářských nájezdů proti Tusaroví byly by dnes skvělou příručkou českého sprostáctví a české politické křivdy. Komunistické & vlastenecké. Nic takového si nesbíral Rašín. Nic takového si nelípal Švehla. A jiní a jiní. Měli jiné starosti, než aby si dělali archiv výstřížků o sobě. Nestarali se o to a ty, kdož jim stavěli šibeničky. Nezní tu kousek předválečného J. S. Machara při těch šibeničkách.

— Pravda: mnohé bojí, že básník jejich mládí přešel na druhý břeh. Pravda: nečekali jsme, že rukopisy J. S. Machara z „Času“ bude vraceti „Nár. politika“ — prof. Nikolau, aby se octly v „Nedělním listě“ Jiřího Stříbrného.

Stavím proti sobě dvě postavy. Známost a neznámost. Tou známou je J. S. Machar. Literát, přes kterého nebude moci přejít žádná literární příručka, aniž by mu věnovala slušný počet řádek. Literát, jehož kniha „Pět let v kasárnách“ již prozrazovala, kam vpluje jeho loď: mezi uražené a odstrčené. Mezi ty, kteří vše kritisují, v nichž není kousek jasné víry, kousek prosté, silné víry. Zámožný pensista republiky žije — ne v koutku — ale v slušné vile, kritikuje vše, protože se mu něco stalo.

Je tu dále neznámá — známá postava funkcionáře strany. 25—30 let ve straně. Dnes žije z několika desetikorun podpory týdně a když dostal práci v nouzové koloně a 50 Kč týdně, považoval to za štěstí. Tento člověk není spokojen s tím, co je v jeho straně. Ale ví, že nestačí jen „naříkat na poměry“. Pracuje, agituje pro svoje názory a věří, že přijde jednou lepší doba. Ta víra jeho je obdivuhodná. Věří, že jednou i ve straně přijde vítr, proti němuž nespokojenost s politikou B e c h y n ě na sjezdu v Mor. Ostravě byla jarním vánkem. Tento člověk, který neví, jak bude za týden žít, neklesá tedy v životě, který mu nedal práci, ani ve straně, v níž s mnohým je nespokojen. Je to prostý, lepší protějšek J. S. Machara.

J. S. Machar je typem Čech, kteří se domnívají, že udělají mnoho, budou-li naříkat, bédovat, lamentovat. Ne, to daleko nestačí. Zejména ne dnes! Rozčilení není program, ale také lamentování není program. Je-li programem dnešního J. S. Machara, je to jeho věc. V. Gutwirt.

Více svobody?

Před delší dobou vyšla menší knížka mladého autora, která pojednávala o Polsku, velmi málo mu lichotilo. Knížky si povšiml polský tisk tím spíše, že se nepravěm domníval, že knížku napsal český sociálně demokratický senátor. Knížky, z které Poláci mají malou radost, povšimlo si také sdružení pěstující styky československo-polské. Vydalo své „p r o t e s t u j e m e“. Což je případ u nás pomalu pravidelný. Napíše-li někdo něco, co se právě nehodí do krámu, přispěchá řada sdružení se svým „p r o t e s t u j e m e“. Nikdo se nepokouší proti tvrzení postavit tvrzení, proti důvodu protidůvod, proti argumentu argument přesvědčující. Ta cesta „p r o t e s t u j e m e“ jest nesporně pohodlnější. Nezatěžuje ducha. Na to stačí čtyřřádkový protest, spolkové razítko, dva podpisy, několik obálek, aby protest se dostal do tisku a autor nepřijemné kritiky jest usazen, či spíše: má uznání, že jest usazen. Tak tomu bylo i tehdy, když „Čin“ napsal článku, hodnotící literární význam Jiráskův jinak než jak to bylo dosud běžné. I tu se roztrhl pytel s protesty; protestovala obecní zastupitelstva a protestovali vojáci, protestovaly besedy atd. Stejně tomu bylo, když vyšel článek o Jugoslavií. I tu proti autorovi se šlo s protesty.

Při tom jsme národem, který jest na svobodu citlivý jako na kuří oko. Každý druhý z nás chce býti obhájcem svobody; ale vezme-li někdo do ruky péro, napíše-li článek, svobodný projev, rozevroují se to po vlastech českých: protestujeme. Protest není argument, protest není polemika, protest nevyvrací. Protest může býti také známkou toho, že potrefený se ozval, že se ozval známý potrefeného. Toto protestování může býti známkou toho, že v české duši vedle toho stálého dovolávání se svobody jest kus policajství, volajícího bičice na každého, kdo napíše něco, co se nehodí tomu či onomu do krámu. V. G.

Pražská idyla

Asi před dvěma roky se pan primátor hlavního města Prahy dr. Baxa vzbudil k činu. Protože se to netýkalo ani pančování vína, ani provokativního němčení na pražských ulicích, kterážto dvě věci jsou patrně největším životním zájmem hlavního

města, vzbudilo to ve veřejnosti značný ohlas. Jen tak se stalo, že ani my jsme nezapomněli tento význačný den. Pan primátor se totiž tehdy učil šoférovat nebo projel několikrát pražské ulice svým automobilem a zjistil k svému úžasu, že Praha je vydlážděna kromě několika tříd kočími hlavami. Šel tomu na kloub a tu zaslechl všelijaké řeči o čachrech s dlažebním kamenem, o nedostatku kontroly nad firmami, jež dláždění provádějí atd. Tehdy se vzbudil a prohlásil ve schůzi městské rady, že už toho má dost a že do roka zjedná nápravu. Šel tak daleko, že prohlásil: „Nezastavím se ani před tím, abych vyvolil všechny důsledky proti úředníkům, o nichž bych zjistil, že nekonají řádně svou povinnost, bez ohledu na to, ke které straně tyto úředníci patří. V té věci neznám pardonu a mohu za ní stát svým slovem.“

Krátce a dobře, pan primátor dal sice slovo, ale od té doby jsme neslyšeli nic o tom, že by se byla stala náprava v dlažebních poměrech města. Naopak. Vývoj šel dál od desíti k pěti, jako před tím, než slovo bylo dáno. Ostuda s Vítězným náměstím v Dejvicích korunovala celé toto dílo a jezera bahna před Eskomptní bankou na rohu hlavní pražské třídy, Příkopů a Celetné ulice, tvořící se tam už několik týdnů, slibují ostudu novou.

Teď právě městská rada pražská rozhodla vydat na pražské dláždění dalších 35 milionů Kč. Protože noviny byly na podzim plně zprávy, jak pan primátor postupně navštívil všechny pražské čtvrti a protože v žádném případě nezakročil proti úředníkům, majícím na starosti pražské dláždění, zjistil asi, že je všechno v nejlepší pořádku. Je proto obava, že sice 35 milionů na dláždění se rozkutáčí, ale Praha bude pořád živě připomínat památné uličky Starého Tábora.

V Praze, jako v každém městě s velkou kanalizací a v městě ležícím u řeky, je spousta potkanů a krys. Mnozí se rychle, a protože se k nám po Vltavě dovážejí až z Hamburku a přes Hamburk ze všech námořních přístavů, je s nimi hodně starostí i z důvodů hygienických. Krysa i potkan přenáší všelijaké infekční nemoci (nemusíte se hned lekat dýmějového moru) a proto se každé město stará o jejich hubení. Dělával to v Praze městský fysikát za pár korun ročně, tušime že za 20 tisíc korun. Fysikát k tomu užíval svých lidí a měl proto také kontrolu, zda skutečně té krysi havěti ubývá nebo aspoň nerozmnožuje-li se způsobem, který by obyvatelstvu Prahy mohl být nebezpečný. Tu se však do toho roku 1928 vložila politika. Páni na radnici si řekli, že takhle už to dál nejde, aby se pořád házely obecní peníze do pražských kanálů a nikdo z toho nic neměl. Vybrali tedy pět firem, z nichž náhodou je vždy jedna sympatická jedné ze stran, tvořících na radnici tak zvanou koalici. (Národní socialisté, národní demokraté, sociální demokraté, lidovci, živnostníci.) Těchto pět firem dostává ročně od města 400 000 Kč na to, aby hubily krysy a potkany. Stálo to už dva miliony Kč, ale krys a potkanů v Praze za ta léta neubýlo. Štěstí pro těch pět politických stran je v tom, že nikdo nemůže kontrolovat, kolik z těch 400 tisíců ročně se skutečně na hubení krys dalo.

Když někdo přijde na pražskou radnici s rozumným návrhem, ať se týká umění, veřejného zájmu a pořádku, zdraví, sociální péče a čehokoliv, může slyšet do omrzení: nejsou peníze, na to město nemá. Na něco však peníze jsou. Město Praha před koncem minulého roku rozdalo na pražský sport 83 tisíc korun. Byly to vesměs subvence sportovním klubům a organizacím. Kdo by si myslel, že dostali skauti a jim podobné organizace, starající se o výchovu mládeže, že dostal Sokol na svá letní hřiště, plavecké a veslařské kluby, které jsou zaručeně amatérské a proto živoří, mylil by se. Polovinu celé subvence shtla Jezdecká společnost, a my bychom se chtěli do smrti přítí o to, že to vůbec žádný sportovní klub není a hlavně že soustřeďuje společnost tolika bohatých lidí, a že je to sport tak luxusní a vyhrazený jen majetnějším vrstvám, že skutečně by se měl hanbit za almužny, přijímané z veřejných peněz. Zvláště když je tolik jiných potřebných. Ostatní subvence nebyly rozdávány o nic vhodněji. Dostaly i kluby, jejichž činnost je velmi pochybně amatérská nebo vůbec je prokázaná profesionální, takže vlastně zas nejde o kluby, ale o výdělečné spolky. A aby míra byla dovršena, dostal také 3000 Kč pražský ping-pongový klub.

Kdyby byli dostali dvacet korun subvence kluci, hraječi na Karlově náměstí kuličky, byla by věru městská rada udělala pro pražský sport a pro zdraví svého dorostu víc. eve

politika

Josef Kodíček:

Co dále v utopii?

Velkolepé, dějinně kritické rozpoznání marxismu, že kultury rostou z hospodářských poměrů, jest z největších obohacení historické kritiky. Teprve od materialistického údobí dějinné filosofie přestalo se s názíráním, že vývoj společenského dění je výrazem pouhých metafysických, náboženských, nacionálních a individuálních zápasů, a že dějiny jsou obrázkovým kalendářem státnických intrik a heroických bitev. Dějepis nabyl Marxovou kritikou politické ekonomie nebývalé reálnosti.

Jako však v biologii i sociologii často se děje, že druhotvary převýší významem sám mateřský organismus, stává se i v myšlení, že kritický poznatek významu nanejvýš souřadného, ne-li druhotného, zatlačí do pozadí samo vnitřní jádro myšlenkové události. Tak i s marxismem. Do Marxe nehledělo se dostatečně na hospodářský podklad lidského vývoje. Po marxismu zeslabuje se význam nehospodářských vývojových momentů takřka na nulu. Dějinné události vypočítávají se přesně z hospodářských předpokladů, mechanicky se předurčuje vědecká nutnost dalšího hospodářského a politického vývoje, při čemž se úmyslně vylučují z dějinných souvislostí složky osobní, citové, duchové, nevypočitatelné a estetické. Do Marxe vládl s dětinnou neomezeností jakýsi idealistický duch historie. Po něm, zejména od jeho žáků, byl volný duch učiněn pouhou služkou tendencí hospodářských, takže lze s uznáním vzpomenouti aforismu Kurta Tucholského, že vědecký marxismus jest učení, které na základě hospodářských událostí určuje, co s vědeckou přesností nastati musí; které však, když to přece nenastalo, se stejnou vědeckou přesností dokazuje, proč to nastati nemohlo. Do tak žertovných protimluv dostalo se učení, které redukuje mnohostranný životný obsah na jedinou, ač velmi významnou složku.

Reálnému myšlení se přičí, tvrdívalo-li se, že osudy národů byly leckdy závisly na tom, že nějakého generála uprostřed bitvy rozbolelo břicho, nebo že nějaký vládce koncipoval svou státní politiku erotickými choutkami. A přece, i nejnovější dějiny exaktně ukazují, jaký vliv mohl míti i na světové konflagrace zapomnětlivý poštovní úředník nebo telegram, který se o několik hodin zpozdil... Děje života nejsou určovány náhodou a pouhou osobní vůlí vůdců, ale nejsou také určovány pouhou logikou. Ani pouhou logikou sociální a hospodářskou. Jsou výsledkem velkého počtu osobních i kolektivních složek, materiálních i spirituálních, jsou výrazem logiky i nelogických vášní, teorie i nadání, věcí předvídaných i neočekávaných, vědeckých i ireálních, rozumových i pudových. Jest plastické, ukáže-li se na př. na hospodářské pozadí křížáckých válek. Ale vysvětliti je zcela bez duchovního a náboženského podkladu románské doby, je nemožno. Mezi hospodářským imperialismem křesťanského západu a tažením do Svaté země je souvislost. Mezi sociálními poměry husitské doby a náboženským chiliasmem táboritů je rovněž vnitřní příbuznost. Ale jak,

v čem a proč souvisí sociální poměry křížácké nebo husitské doby s duchovně náboženským základem jejich činů, jak určují sociální a hospodářské poměry formu i ráz náboženské víry, spirituální touhy, duchovního entusiasmu křížáků a táboritů, to se nepodařilo a nepodaří vysvětliti žádné materialistické dějinné filosofii. Patrně to ani do základu vysvětlit nelze, neboť je tajemna duševní alchymie, která vytváří náboženskou nebo jinakou zhola duševní touhu a kulturní snahu člověkovu, formu jeho prožití světa v celistvosti, nevyčerpatelné pouhými hodnotami hmotnými. Materialismus může dokonale vysvětliti souvislost politických a právních forem s hospodářskými a sociálními poměry. Ale nebude práv celistvé interpretaci života, nepostihne-li autonomních, vnějších poměry neurčených pohnutek lidského života, vášní náboženských a ethických, muzických a citových, jejichž následky teprve (nikoliv příčiny) mohou býti a v dějinách často byly hospodářské a sociální. Velké hysteron — proteron materialistické filosofie dějinné nemůže býti vysvětleno pouhou „nadstavbou ducha“ nad hmotnou strukturou společenskou. Nevytvářejí jen hospodářské poměry stav dobového ducha, duch sám, ze svého tlaku svézákonného, vytváří mnohdy poměry hospodářské a sociální.

Plastičtěji ještě než v dějinných událostech souborných jeví se nedostatečnost marxistické kritiky v materialistickém výkladu osobních činů kulturních. Nechybí ovšem pokusů vyložiti na př. marxisticky Goetha jako nadaného, ale bezcharakterního služebníka zkomírajícího feudalismu a postaviti nad něho charakterního Börneho, nebo ranného revolucionáře Schillera. Dobrá — případ je složitý. Jak však může býti vyložena Beethovenova symfonie z ranného kapitalismu doby, v níž tvořil, jak může býti Nietzsche uveden v souvislost s německým imperialismem, jak může býti beze studu klasifikován van Gogh nebo Dostojevský za výraz měšťáctví, je z barbarských hříchů mechanisace všeho života. Materialismus nevidí prostě jedinečnosti a neopakovatelnosti lidského života, nadtřídní inspirace jedinečných tvůrčích činů a nechápe, že nikoliv třída, nýbrž duševní rasa — to jest neopakovatelné utváření sil, pudů, tradic, vůle, tušení, vědomí, výše a bohatství vnitřního života — určuje rozhodná díla lidského vývoje. Etické oprávnění požadavku, sdíleného každým spravedlivým člověkem, aby utlačená a vykořisťovaná vrstva proletářská nabyla spravedlivou společenskou soustavou možnosti kulturně se vyvíjet a tvůrčím dílem se uplatnit, nemění nic na faktu, že utváření vnitřní rasy člověka není závislé na třídním rozdělení společnosti. Vystřídá-li proletariát měšťáckou třídu ve společenské moci a vytvoří-li se pro všechny pracující lidi stejná možnost přístupu ku pramenům kultury, nezhyne typy aristokrata, měšťáka a plebeje, které jsou mimotřídní a výsledkem biologické a duševní konstituce člověka; jsou zjistitelné ve všech společenských soustavách. Proletářský básník pan Pimprle, proletářský feuilletonista a snob, který posílá z ruské návštěvy zprávy o dobrých moskevských polévkách, neliší se ničím od měšťáckého žvanila, který dojemně líčil, jak pružným krokem vystoupil z vozu Jeho Veličenstvo císař František Josef, nebo jak rozdrtime, jako železná falanx, sveřepého nepřítele a mnoho hlavou hydru třístaleté poroby; je to totéž, jenomže

červeně natřeno. Ale o takové změny nemůže jít kulturní společenské přeměně.

Chiliasmus, který věří, že přeměnou společenské výstavby změní se i lidská povaha, upomíná příliš na středověk a jeho víru v zázraky. Již dnes opouští Rusko názor, že všichni lidé jsou si rovni, a měří je podle výkonu; rozpětí od padesáti do pěti set rublů měsíčního příjmu, rozdíl bydlení v zapečí a v několikapokojovém bytě nejsou výjimkou. Arciť, výrobní podmínky byly odňaty z rukou vládnoucí třídy a je-li někdo vykořisťován, tedy jen ve prospěch státu... Až bude dost vyrobených státek, nebude se nikomu nedostávat nutných životních potřeb, až budou předpoklady pro komunismus zabezpečeny, bude i uvolněna diktatura a reglementace života a bude uvolněn i individuální život jedinců s osobními zálibami a názory — pokud neškodí individualnost kolektivu. Proletářská vrstva vytvoří nový typ kultury, nadosobní a sborové, vytvoří se nový ideál vážnosti, nová ctižádost, nová radost ze života, nabízejícího všem bez výjimky své plody... Tot ideál daleké budoucnosti, v jehož jméno jest dovolen zatím teror, dovolena válka i nařízeno, že všechny duševní produkty, které mu bezprostředně a jasně neslouží, jsou zbytečné a jalové. Maxim Gorkij končí své nejnovější drama tvrzením, že sebe ušlechtilější a humannější člověk, který doma klidně sní o neaktuálních problémech a odstínech ducha, je větším nepřítelem než zuřivý protirevolucionář.

Domněnka, že proletariát jako celek vytvoří nový typ kultury, je oprávněna. Již dnes možno očekávat leccos dobrého z přístupu jeho ke kulturním zdrojům, obohacení mužností, neopotrebovaností, dělnou praktičností, naivním realismem, což jsou viditelné dělnické vlastnosti. Ale již dnes jest patrné, že volný přístup širokých vrstev ku vzdělání a politické moci jest pouhým předpokladem širšího výběru a požadavkem spravedlnosti. Širší výběr nezmění nic na tom, že nikoli proletariát jako masa, nýbrž vybraní, nadáním i péčí vytříbení jedinci jsou a budou schopni iniciativně působit na vývoj společnosti a její obohacení tvůrčími činy. Zajisté: větší počet jedinců dostane se k výběru, zatím co dnes mnohé nadání hyne hospodářským útlakem; avšak hospodářské zabezpečení nevytváří schopnosti, býti cennou složkou kulturní, jinak bychom nebyli denními svědky případů, že se z lidí stejných hospodářských vrstev stávají lidé nejrůznějších charakterů a nejrůznější ceny. I zde jest materiální základna společenské tvorby přečeňována. Nad to vzrůstem obecného vzdělání v masách samočinně vzrůstají i požadavky na kvalitu jedincových výkonů, takže poměr zůstává jako v každé společnosti nezměněn; budou to opět jedinci, vytříbení a vybraní representanti společnosti, kteří povedou, zatím co široká masa bude podřimovati a žít jako doposud.

Jiná víra projevuje jen neznalost lidské povahy.

Předpokládejme tedy, že proletariát chopil se moci a vyhladil třídní nepoměry, že materiální základna společnosti je zabezpečena, že hospodářské problémy jsou rozřešeny. Jistě veliký úkol ve vývoji lidské společnosti by tím byl vykonán, byla by odstraněna hmotná bída, zotročení dlouhou denní prací atd. Co tím však bylo vykonáno pro duševní život? Jaký bude poskytnut

vnitřní materiál pro tolik volného času, tolik hmotného blaha? Neukazuje se, že omezení výkladu společnosti a světa na pohnutky ryze hmotné, jest přes všechnu bouřlivost hlásaných revolucí pouhým statickým principem, jemuž chybí duševní pohyb, opravdové vzepětí k plné lidskosti? Není lidskost vůbec nadtřídním principem? Holou prázdnotu zanechává materialismus v lidské obraznosti, představíme-li si, že požadavky jeho byly uskutečněny. Jakýsi svět bezkrevných, v kasárnách světa zařazených andělů kráčí tu světem, bez viditelného cíle, bez duchovních snah, bez dynamiky. Není tento obraz prostě nudný? Nebo že by k zahrnutí nudy vytvořila společnost nějaké to nadtřídní — tedy spirituální — umění, nějaké to nadtřídní duchovní — snad ne dokonce náboženské — napětí? Nevytvořil by se z komunismu marxistického najednou ten starý komunismus platonský, nedemokratický a individualistický, v němž společnost nevládne si sama, nýbrž je ovládána mudrci, jako celý svět jest formou nehmotných spirituálních ideí? Hle, jak se protiklady dotýkají a jak hmota jest vyvrácena duchem!

Jaká však může býti funkce kulturní tvůrčí minority, funkce ducha v komunistické společnosti, jejíž hmotný základ jest již zbudován? Není to opět boj za odstínem, podrobností, spravedlností, rozumem, není to opět věčná revoluční funkce ducha, býti korektivem nesmyslné většiny, býti oposicí, věčným neklidem, oživujícím ohněm znepokojení? Neuplatní se pak teprve mocnosti náboženské, spirituální, muzické, prometheovské individuální, které byly dosud zdrojem ducha osobního?

Jak vidno, řada otázek, omezujících jednostranný marxismus již dnes v jeho platnosti. Utopie, usilující tak reálně o uskutečnění v dnešní době, jako komunismus, má povinnost nejen zobrazovati cestu k vítězství spravedlnosti hmotné, ale zabývati se i chvíli, kdy by po svém vítězství musila říci sama: „a co dále?“ Odpověď, že na takové otázky nemá času, že má plné ruce práce, nejenže není úplně správná, byla by dokonce obžalobou.

literatura a umění

Josef Havlíček:

Co je špatného v našem současném stavění

(hlavně v architektonických soutěžích).

I.

Smutný stav. Na příklady není místa, račte se jen poohlédnout.

Průměrný způsob našeho plánování staveb, zejména ale architektonické soutěže, blíží se zvolna a jistě čelní zdi slepé ulice, kterou se už dávno pohybují. Jaký prospěch má úroveň naší architektury z množství soutěží a proč je ten prospěch tak nepatrný? Nepatrný je beze sporu, stačí se podívat, co vše se nastavělo jako výsledky soutěží a kolik z toho je staveb, pozoruhodných svou kvalitou. A co všechny stavby stavěné bez architektonické soutěže? Není tam procento kvalitních

staveb dokonce vyšší? A co teprve ono gros podnikatelských staveb, stavěných často bez účasti architekta vůbec?

Je to skutečně tak špatné s naší architekturou, anebo je to nějak a něčím skreslený obraz? Nemáme bohužel znamenitých konservativních architektů, jejichž tak zvané právo na dožití by bylo všeobecně uznáváno, a ryzí realizace moderní architektury lze spočítati skoro na prstech. Naše architektonické časopisy jsou plny více méně znamenitých projektů, hlavně ze soutěží — ale naprostou většinou jen na papíře, třeba křídovém. Naproti tomu naše ulice jsou plny všedních a ošklivých exploitačních staveb, naše plánování měst je s malými výjimkami jen příštipkařením i tam, kde byla plná volnost pro nejlepší možnosti.

A je nějaký zájem veřejnosti, lépe řečeno žurnalistiky, na architektonických otázkách, jejichž správné nebo nesprávné zodpovědění má přece tak bezprostřední vliv nejen na celý život lidí v městech, ale i na stav státní pokladny i pokladen soukromých? Jestliže prolisťujeme trpělivě několik stran našeho denního tisku za týden, tedy sotva nalezneme stopy takového zájmu, a to obyčejně jen tehdy, má-li nějaká stavební záležitost aspoň trochu příchuť sensačnosti, anebo, jde-li o příkaz strany v nějaké t. zv. kampani. Ptáci Diurnálové lítají z větší části raději jen kolem trhu marnosti a hledají v lesklých odpadových stružkách a pod sukněmi.

Stavění je jen součástí celého hospodářství.

Třebaže původním cílem tohoto článku bylo objasnění vad dnešních soutěží, přece nelze přejíti beze zmínky ostatní důležité příčiny špatného stavu stavění. Temným pozadím každé architektonické práce většího měřítká jest za daného hospodářského stavu naprostá nemožnost kontroly celého stavění jednotným plánovitým programem, který by byl nerozlučnou částí plánové kontroly hospodářství vůbec. Pro okamžik je hospodářství redukováno téměř na pouhý fiskalismus — teď je třeba rovnováhy číslic v rozpočtu a nikoliv stavět a žít. Napřesrok si to naši nástupcové už taky zas nějak udělají, aby i oni měli číslice v rovnováze. Když pak bude ještě menší výnos zvýšených daní, je na bílé dni, že je možno ještě více daně zvýšit — aspoň pro krásné oči ciferné rovnováhy. V rozpočtu neplatí žádné zásady jako: kde nic není, ani smrt nebere — exekutor sebere snad přece aspoň něco. Pravděpodobně zůstane ještě dlouho (bude-li to ovšem co platné) vůdčí zásadou stavění pseudoliberalistické heslo: ať si staví kdo chce, co chce a kde může — meze jsou dány stavebním řádem. On sice žádný stavební řád není (kromě toho sto let starého), ale snad za pár let už bude.

Architekt co uznaný profesionál, ale bez uznané profese.

Druhou příčinou špatného stavu stavění je nedostatek jasného názoru a zákona o činnosti architektů. V žádném oboru lidské činnosti u nás není tolik nejasností jako zde. Kde kdo si ještě pořád plete pojmy: architekt — podnikatel staveb, projektant — stavitel. Zákony, školství i běžná prakse k tomu vydatně přispívají. Před dávnými lety byla zde samozřejmá spojitost, která však dnes úplně zmizela. Dnes jsou to dva ostře odlišné obory lidské činnosti, z nichž každý vyžaduje

celou účast svého muže a vylučuje potřebný přehled a znalosti v oboru druhém. O větší či menší důležitosti obou těchto oborů lidské práce by bylo pošetilé diskutovati — je evidentní, že případ od případu je význam jedné i druhé složky stavění proměnlivý a jisto je, že „c'est le plan qui est le générateur“, abychom citovali dávnou thési Corbusierovu. Dnes jsou pryč také ty doby, kdy architekt byl luxusní modistkou a jeho oborem mašle, při čemž solidní podklad byl požadován od stavitele. Jenom podnikatelé, kteří se řídí jen heslem „obchod v prvé řadě“, mohou ve snahách o objasnění úloh architekta a podnikatele shledávati útok na svůj stav.

Snad osm nebo devět desetin všech staveb u nás jsou navrhovány v podnikatelských kancelářích, což je jednou z důležitých příčin nízké úrovně architektonické. Proto i ten poměrně malý počet našich architektů-projektantů (percentuálně je jich asi polovina jako v souseedním Německu, podle zjištění prof. Janáka na letošním sjezdu projektantů) zdá se býti zbytečně velkým a nenalézá dosti příležitosti k práci, ku které se ti lidé deset let připravovali. Většinou hledají mladí architekti uplatnění a živobytí jako aspoň minimálně placené síly v podnikatelských kancelářích. Pravda, s počátku nabývají stavební prakse, což je zajisté nutné a správné. Později ale projektují stavby a to jaksi na černo, bez plné osobní odpovědnosti. Neboť projektantem je ona podnikatelská firma, které na odpovědnosti právě architektonické obvykle málo záleží, anebo si ji vykládá se značnou libovolností. Dodnes bohužel je málo odpovědnosti požadováno od projektanta, ač by jí bylo zapotřebí jako soli. Není zajisté třeba, aby architekt byl činěn zcela odpovědným na př. za stabilitu stavby, která je věcí odborných statistických výpočtů, mnoha kontrol a způsobu provedení — ale je řada důležitých věcí, za něž architekt má býti plně odpověden a nésti také důsledky takové odpovědnosti. Sem patří jasnost, přehlednost a úspornost plánu i provozu stavby, ekonomie v navržených stavebních materiálech a mnoho jiných věcí, o nichž není možno se šířiti, které však celkem se rovnají důležitému hospodářskému zásahu.

Jaké je východisko? Velice prosté a tím hůře uskutečnitelné. Architekt-projektant (tuto vlastnost uznává prozatím bez rozdílu školení, případ od případu Ústředí architektů) zásadně neprovádí staveb vůbec, nýbrž je navrhuje, rozpočítává a dozírá na jejich provedení. Stavitel, podnikatel staveb organizuje práci stavební, staví (v rozsahu své kvalifikace), ale zásadně staveb neprojektuje, kromě nejnutnějších drobných úkolů. Pokud za daného stavu školství jsou podnikatelé, kteří jsou kvalifikováni jako projektanti, pak necht' také ovšem projektují — avšak s tou podmínkou, že stavby jimi navržené nebudou prováděti a ani na ně oferovati. Toto jest zhruba znění zákona, který by odstranil všechny nejasnosti. Avšak ten hluk a protesty podnikatelských korporací, spojené s alarmem zákulisní stranické politiky proti takovému zákonu! Proč? Poněvadž v projektu a rozpočtu stavby tkví nejenom její architektonická kvalita, ale také obchodně daleko významnější možnosti podnikatelského zisku, případně většího než tak zvaný zisk občanský. Zde mohou být stavěny t. zv. boudy a zakopání mrtví psově. Proto tedy ještě asi prozatím zůstane architektská činnost vedlejší zaměstnáním pro jednotlivce dosti zámožného, aby mohl platit deficit takové práce, anebo pro podnikatele staveb, kterým toto vedlejší zaměstnání zvyšuje příjmy, ovšem bez dostatečného zře-

tele na veřejný zájem, který žádá co nejvyšší architektonickou kvalitu staveb. A také bez zřetele na veřejnou i soukromou kapsu. Jsou však také podnikatelé, kteří z konkurenčních důvodů nalézají i cesty, kterak plány udělají až i docela zadarmo — a při tom ještě hodně vydělají. Laický stavebník ke své škodě do věci obvykle nevidí, ač je jednoduchá a prostá.

I jiné obtíže musí být.

Je zde ještě ledacos, k čemu by bylo třeba blíže přihlédnouti, ale bylo uvedeno aspoň to, co je podstatné. Dodejme ještě na příklad, že jsou architekti, kteří svou projektantskou práci obratně spojují s různě kvalifikovatelnou činností obchodní, což jim přináší někdy i tolik zisku, že to zavdává příčinu k falešné paušální domněnce o všeobecné zámožnosti architektů. Zmíňme se na příklad dále také ještě o tom, že jsou veliké obecné obtíže s organizací architektů. Jejich příčiny jsou hlavně v tom, že školní vzdělání architektů je různé a tím vznikají těžko smířitelné tábory, jejichž příslušníci jsou ochotni do krve se bít za to, že jsou lepšími než ti druzí a že jim přísluší více práv. Jedni se pokládají za obzvláštní držitele lepšího vkusu a tak řečeného umění, druzí pak (a těch je více), za nesvržitelné dědice trůnu lepších technických znalostí. Do jaké míry domnívají se to právem, a také co znamená jedno bez druhého, ukazuje ovšem nejlépe jenom činnost toho kterého jednotlivce. Většina však je šťastna podle písňe: „Is' schon gut, dass wir eine Vereinsfahne haben“ — a mluvte s nimi, když jsou Němci.

A konečně soutěže.

V hrubých rysech tedy čtenář vidí, jak vypadají některá hlavní vlákna onoho podhoubí, z něhož po vhodném dešťičku vyrůstají různé druhy staveb jako houby — v čele, dejme tomu, s velehrībem ministerstva železnic s velikánským měděným kloboukem. Také vidí, aby chom užili čapkovského příměru, že je hodně slimáků a málo kapusty a dodejme, že dnes už nejsou skoro ani košťály. Avšak nevidí doposud, jak je to s dalším, pro jakost staveb velmi důležitým momentem: se soutěžením.

Cíl soutěží a jak je příkladně sledován.

Účel soutěže je původně docela jasný: získati v každém směru co nejlepší plán stavby pomocí konfrontace návrhů většího nebo menšího počtu architektů. Soutěže se vždycky nazývají ideové, jako pozůstatek z dávných dob, proč, dnes už nikdo neví. A předloženy býti mají tak zvané náčrty nějaké budovy nebo regulace o niž jde. Za daného dnešního stavu docházejí, ba někdy jsou i nestoudně žádány velice propracované návrhy s mnohými detaily. Posouzení všech rozličných detailních záležitostí technických (na př. zařízení kuchyní, topení a kdo ví co všechno) — dává příležitost k tomu, že pomocí pochybného bodování může třeba špatná „idea“ — t. j. provoz a celková koncepce stavby míti přednost před lepší, při které ale tyto podružné technické otázky jsou méně podrobně propracovány. Taková věc je ovšem jen otázkou množství tisícovek, které navrhující architekt může do současného projektu investovati a je jisto, že i třeba to nejlepší topení, na příklad, lze instalovati i třeba ve velmi špatné stavbě a naopak. Jaká komedie, jestliže za obvyklých okolností bude taková technická otázka řešena hlasováním až třeba několik let po soutěži.

Další vadou je nedostatek cílevědomé přípravy soutěží. Na příklad v poslední době byly dvě velké soutěže na

sanatoria v Tatrách. (Pro všechny případy poznamenávám, že jsem se jich nezúčastnil.) Tak speciální stavba je ovšem podstatně záležitostí lékařskou, nepřihlížíme-li již vůbec k tomu, že taková sanatoria v horách jako stavby sociální by měly teprve následovati řádně a usilovně prováděné preventivní hygieně bydlení a práce. Jaký zmatek vznikne požadavkem, aby teprve při soutěži se projektanti spojili s lékaři pro vypracování návrhu! Škoda, že nebylo po ruce nikoho, kdo by včas řekl, že samozřejmě je zapotřebí napřed třeba byt i pomocí neslýchané soutěže mezi lékaři — stanoviti závazné, a nejlepší precísní schema lékařského provozu, t. j. stanoviti jednoznačný stavební program s jednoznačným lékařským komentářem. Pak teprve by se jednalo o fair play. Kdežto takto, špatný názor lékaře utopí dobrého architekta nebo také obráceně a všechny ty žádané detaily jsou pro kočku. Dobře, že aspoň kočka z toho něco má. Anebo ovšem také: lékařsky je návrh správný, architektonicky třeba skvělý, ale nějaký podružný detail zdá se být nepřipustně špatný některému mocnému porotci — a lékař, architekt i projekt, bim bác letí do kouta.

Navrch plány, vespod tlustý papndekl, a to všechno metrák za korunu.

Je velmi důležité, že takovou veřejnou soutěží se získá veliké množství projektů a to velmi lacino. K čemu jsou a co s nimi, je ovšem jiná otázka. Je nepsané pravidlo, že se určí pro libovolně širokou účast architektské veřejnosti částka na ceny asi tak veliká, jako je jinak zapotřebí podle minimálních norem k zaplacení jednoho objednaného projektu. Není-li to přímo hanebnou ironií při dvaceti nebo padesáti soutěžících architektech, jestliže o vítězných projektech užívá se floskule „byly poctěny cenou“ — t. j. cenou, jejíž výše je asi pětinou nebo desetinou minimálního honoráře za objednaný návrh v témže rozsahu a někdy ani nezplatí režijní náklady. Neměla by vzhledem k podstoupenému padesátiboji býti taková cena spíše nějakým násobkem normálního honoráře? Nikdo dosud neviděl, aby mezi lékaři, právníky nebo mezi řemeslníky byly vůbec takové soutěže vypisovány. Výsledky, jak vidíme, jsou téměř nulové, kromě ojedinělých vzácných případů. Množí se tak zvaní soutěžní architekti, majitelé nesčetných druhých a třetích cen v soutěžích, jistě nadaní a své věci znalí lidé, kteří však ze svých projektů dosud nic nebo téměř nic neprovedli.

Každá korporace nebo vůbec stavebník, jenž vypíše soutěž, sestaví si technicky sice obvykle nedokonalé, ale za to juristicky vycislované podmínky soutěže. Ty podmínky neukazují ani trochu na jeho žádostivost dobrého plánu, ale naopak, na jakýsi panický strach, aby snad proboha nebyl zavázán, z té soutěže některý návrh provést. Proto vždy výsledek soutěže ukazuje, jak se říká, vynikající úroveň — ale není ani první, a často ani druhé ceny.

Kdyby, jak již řečeno, nebylo tak málo kapusty na tak mnoho slimáků — jistě každý architekt se zdravým rozumem by přečetl dnes obvyklé juristické podmínky soutěže, v nichž se mu hodně po lopatě dává na jevo, kdo jsou oni beati possidentes, kteří hodlají stavěti a jakou cenu přikládají dobrému plánu a architektské práci vůbec — a pak by je zmačkal a zahodil do kamen, kam patří a nezúčastnil by se tak marné práce vůbec. Jsou však časy zlé a tak jako ovce musí architekti zúčastniti se takových soutěží dále, jestliže chtějí vůbec ve svém oboru pracovati. A sice proto, že se nedovedou spojití a

oceniti spravedlivě svou práci. Ostatně na to všechno snad žádný architekt při práci nemyslí, protože jde především o uspokojení z kreativní práce. Měl by ale na to myslet i aspoň před tím a potom.

Při soutěžích je již všedním zjevem, že při celkové částce na ceny asi 100.000 Kč dojde k prozkoumání na padesát marných projektů, které představují dobře za půl milionu Kč reálných nákladů.

Ferdinand Peroutka:

Vpád politiky do přírody

II.

Pravá nesnáze Karla Čapka je v tom, že se všech stran seběhli se frázisti a trápí muže, který nyní, po všelijakých dobrodružstvích jiných, se zabývá tím, že pokorně zkoumá kus půdy a životní jevy na něm. Seběhnuvší se předstírají, jako by ho pokládali za protismyslného — a mohli by stejným právem pokládat ježka za vzor hebkosti. On sedí u vrátek své zahrádky nikoliv jako muž, který se z ní nikdy nevzdálil, nýbrž jako Odysseus po návratu, v jehož minulosti je i spatření tváře Medusiny. Nahlédl do daleko tragičtějších možností myšlenky než jeho kritikové. Je to trochu takové, jako kdyby muž, který posuzoval celý svět, byl podroben nevládnému úsudku lidí, kteří podnikali jen pestré cesty po Čechách. Nazývají ho pragmatistou, a dejme tomu, že právem. Ale co jiného je pragmatismus pro evropského myslitele než přístav po desíti filosofických katastrofách? Kdo jiný tolik touží po kladu a po jistotě než ten, jenž pohleděl svými očima do samého středu zásady „nic není pravda, vše je dovoleno“? Čapkovi kritikové vynikají vzácnou necitlivostí a filosofickou nevzdělaností, nedaří-li se jim postřehnout, že jeho zálibné líčení psa je v podstatě vitalistickou polemikou proti pesimismu, jeho popis zahrádky blaženým oddychnutím člověka, který překonal nebezpečí filosofie, jež si v devatenáctém století dovolila popírat opravdovou skutečnost jevů; že nad každou věcí, o které píše, zní vítězná píseň života; že jeho slova hřejí uprostřed mrazivého vesmíru, že toto mírné světlo plane na krutém pozadí tmy a že on popisuje drobné životní jevy s takovou rozkošnickou obšírností, která je záhadná každému, kdo nemá dost vnímavosti, aby pochopil, že jsou to stromy, které kvetou na Finisterra, kde dále pak už nic není; že jeho knihy o zvířatech a květinách by mohly být přiřazeny spíše jako poslední kapitoly k Bergsonovu „Vývoji tvořivému“ než k výplodům lidí prostomyslných. Ostatně napsal právě Bergson věty, které by mohly státi jako motto právě nad tímto druhem Čapkovy literatury. „Existence se mi jeví,“ píše Bergson, „jako vítězství nad nicotou. Nemusilo by být nic; žasnu nad tím, že něco jest. Představuji si všechnu skutečnost jakoby rozprostřenu po nicotě jako po koberci.“ Zde je obsaženo vysvětlení láskyplného přízvuku, který Čapek klade na existenci věcí. Nestojí uprostřed své zahrádky jako tvor netečný, nýbrž jako filosofický vítěz.

Prostá pravda je, že jeho kritikové (kterých se v posledních letech tolik vyrojilo, že odsouditi Karla Čapka pomalu už patří k literárnímu bontonu a že někteří se dokonce domnívají, že na to stačí několik řádek, jako když se mluví o věci obecně známé) jsou tvorové ne-

smírně prostomyslnější než on, a že, pokud jde o pronikání v příčiny věcí, nemohou s ním býti vůbec srovnáváni, ani kdyby se nakupili na jednu hromadu. Nikdy se nepotýkali s takovými obludami myšlenky jako on. Neodvažují se také utkat s ním na jeho poli, nýbrž usilovně se snaží vylákati jej na jiné. Je to jediná chytrá věc v souboru jejich počínání. Kdyby se s ním měli dát do soutěžení v provozování slovesného umění, měli by asi tolik chancí, jako kdyby vyzvali Jacka Dempseye na zápas v boxu. Snaží se jej tedy vylákati na pole politické a potírají ho politickými argumenty, neboť je ovšem daleko snazší opakovati politickou formulku než vykonati něco v literatuře, nač by se vzpomínalo déle než jeden týden. Avšak jestliže revolucionář typu Karla Teigehe dovoluje si, jak jsme už poznali, mluvit opovržlivě o revolucionáři typu Trockého (což je také jen z Moskvy doporučeně zasláná formulka), pak je vše dovoleno, a každý, kdo nic neumí kromě přísahání na korán, může se povyšovati nad Čapka. Tyto útoky na soukromou zdatnost nás mnohem více znepokojují než všechny útoky na soukromé vlastnictví. Jakým způsobem se to udělá, záleží na mohutnosti smělosti, kterou útočník v sobě cítí, nebo na kvantu zmatenosti a fantastické životavzdálenosti: krajní body jsou dány agrárním „Večerem“, který, úplný barbar stylu, se odvážil vytýkati Čapkovi jeho řeč, ačkoliv, je-li co na tomto světě jasno, tedy to, že v ovládání češtiny nemá dnes Čapek soupeře, a oním vyjeveným mladým mužem, který (jak slyším) v přednášce o Čapkovi namítal proti němu, že děti je třeba vychovávat démonicky, ačkoliv asi každý, kdo ho viděl a slyšel, snadno mohl usoudit, že se to nemá dělat, přináší-li to tak hanebné výsledky.

Ivan Karamazov řekl: „Člověk je příliš široký, já bych ho zúžil,“ a literární kritikové ze školy marxismu (což v mnohem ohledu je spojení se stejně pustošivými následky jako by byli hospodářští teoretikové ze školy Karla Hynka Máchy) stále se snaží udělat z Čapka potůček, který by poháněl jeden politický mlýnek, a když se jim to nedaří, strašně se zlobí. Snaží se ho přimět, aby sloužil jejich vůli k moci, která v nich všechny ostatní instinkty pomalu už vysušila. Nemáte tušení, jak docela osobní vůle k moci hanebně otřásá mnohými mladými intelektuály, právě těmi, kteří se tváří nekollektivističtěji! Demokracie zdá se jim příliš pomalou cestou k úspěchu, a pokud mají jen nepatrně nadání, mají pravdu. Jsou nakaženi nezdravou touhou diktovat; horují o svobodě, ale hovoříte-li s nimi, poznáte k svému údivu, že na nic na světě nevěří tolik jako na policii a na to, že s mimořádnou komisí dosti bezohlednou se dá všechno vykonat.

Nechtějí nyní ani v literatuře dovolit různost povah a všem spisovatelům přikazují, aby se zajímali především o třídní boj. Ale nutit Karla Čapka, aby sloužil třídnímu boji, jde nepochybně právě tak proti přírodě, jako kdyby byl někdo vyzýval Lenina, aby napsal poetickou knížku o zvířatech. Z obojího by byla jen škoda, a oba muži, přinuceni dělat něco, k čemu se nenarodili, mohli by podat jen výkony hluboce podprůměrné. Proč nenechat každého dělat to, co umí? I kdyby nauka Leninova vyhrála po celém světě, bude třeba, nemá-li se svět státi beznadějně šedivým, aby lidé uměli se radovat z květin a zvířat a pozorování přírody. A to jest právě to, co činí Čapek: dělá život bohatším za jakéhokoliv politického režimu. To nesnášejí ti, kteří se obávají, že jejich literární talent může býti uznán jen

věda a práce

František Munk:

Sensace s technokracií

San Antonio, Texas, v prosinci.

V prázdné síni kolumbijské university v New Yorku scházela se už po několik let skupina inženýrů a ekonomistů. Nikdo je neznal, nikdo se o ně nestaral. Mezi sebou se nazývali — více žertem než vážně — technokracií. Nenapadlo jim ani, aby šli do veřejnosti. Nikdo nebyl proto víc překvapen, když se jméno Technokracie octlo palcovými literami na prvních stránkách amerických žurnálů. Technokracie skočila rovnýma nohama do středu veřejné diskuse. Vážné měsíčníky, věstníky obchodních klubů i tabloidy bulvárů rozbírají skutečné nebo domnělé názory technokratů. Během několika týdnů byla skupina střízlivých techniků obestřena sítí legend. Technokraté sami vyvraceli přehnané zprávy reportérů, jejichž fantazie byla silnější než znalost věci. Čím více potlačovali publicitu a poukazovali na to, že jejich práce není dosud zralá k uveřejnění, tím byli reportéři zvědavější. Technokraté se přesvědčili, jako už před nimi Greta Garbo, že útěk před publicitou je v Americe nejkratší cestou do novinových hlaviček.

Něco se děje.

Zájem o technokraty je ovšem tím nápadnější, že kontrastuje ostře s obecnou apatií americké veřejnosti k vážným otázkám dnešní civilisace. Typický Američan nemiluje teoretických úvah. Score jeho baseballového teamu ho zajímá víc než všechno mudrování o příčinách krise. Tisk odpovídá jeho potřebám. Tam, kde v Evropě čteme vážné úvodníky, najdeme ve zdejších novinách zprávu o chlapci, který si zlomil v posteli nohu. Debata o technokracii je proto tím zajímavější, ukazuje, že pod apatickým povrchem se přece něco děje. Události posledních let zasáhly už nejen kapsu, ale i orgány myšlení průměrného občana. Veřejné mínění nepostupuje plynule, nýbrž skoky. Amerika myslí sensacemi ještě víc než Evropa. Duchovní náraz přichází vždycky jako ozvěna nárazu hmotného.

Co je technokracie?

Nic více a nic méně než pracovní skupina inženýrů a národohospodářů, kteří se začali scházet před několika roky, ještě v zlaté době prosperity, k výměně zkušeností. Výsledkem debat bylo rozhodnutí, že provedou rozbor amerického průmyslu, sestaví jakousi bilanci a účet ztráty a zisku amerického hospodářství s jeho fyzické stránky. Vůdce skupiny, Howard Scott, syn jednoho z inženýrů bagdadské dráhy, zaměstnaný před válkou v německém chemickém trustu, byl pověřen redakcí „Energetického přehledu Severní Ameriky“. Přes 3000 diagramů a tabulek má znázornit plasticky vývoj, stav a vyhlídky všech složek amerického hospodářství, využití výrobní kapacity jakož i lidské a strojové energie na jednotku výroby, potenciaální rezervy atd. V roce 1933 má být práce dokončena a uveřejněna. Větší počet nezaměstnaných techniků, placených podpůrným komitétem sdružení architektů, nastěhoval se do místností v Columbiu a pracuje na tomto díle.

Závěry, k nimž technokraté dospěli, jsou výsledkem této analýsy. Nešli na věc s žádnou ideologií. Nechtěli nic dokazovat. Neměli programu, kromě nestranného vědeckého rozboru výrobních cifer. Nemluví sami. Dávají za sebe mluvit ciframi a krívkám diagramů. Netvrdí nic než že s v ě d o m i t ě

za jednoho jediného režimu a za vydatné pomoci policie.

Není to vše nic nového, ačkoliv osoby dramatu se trochu přemístily: dříve bylo nutné hájit svobodu umělcova tvoření jen proti konservativcům, nyní také proti nejmodernější avantgardě, která se dala svést vyhlídkou na dobytí veškeré moci. V české reformaci žila sekta, tak zvaná Menší stránka Českých bratří, která nedovolovala pěstování vědy a umění, pokud se tím nesloužilo cílům náboženským. Nyní žije mezi námi sekta, která nedovoluje pěstování vědy a umění, pokud se tím neposluluje cílům třetí internacionály. Kdykoliv tito lidé si usmyslili pronést svůj úsudek o výtvorech literárních, poznáte po několika větách, že jsou deformováni svým revolucionářským povoláním a že jsou dokonce podobni starým profesorům řečtiny, kteří chtěli vymýt se světa zájem o vše mimo aoristy.

H. D. Thoreau, po leckteré stránce snad nejmohutnější a nejvášnivější americký duch, napsal ve své knize o lesích:

„Chtěl jsem žít s rozmyslem, střetnouti se s pravou podstatou života a hleděti, zda bych se nemohl naučiti tomu, čemu mne naučiti může, abych si v hodinu smrti nemusil říci, že jsem vlastně nežil... Co nového? Oč důležitější je znáti to, co nikdy neznáme!... Jsouce schopni pochopiti vůbec všechno vznešené a ušlechtilé, jen když skutečnost, která nás obklopuje, neustále do sebe vssáváme a jí se prolnouti necháme... Zvolme si stálé sídlo, pracujme a zabořme se pevně nohama, až se dostaneme na pevnou půdu a skály, na podklad, který můžeme nazvat skutečností, kde si můžeme zarazit kůl s vodoměrem, ale ne na měření vody, nýbrž na měření skutečnosti.“

Čapek je v této rozčilené době jeden z mála mužů, kteří na své půdě zarazili si takový kůl na měření skutečnosti a který se oddává jejímu pomalému zkoumání. Poněvadž podstatou romantismu je jisté nepřátelství vůči skutečnosti, je pochopitelné, že všichni romantikové (jsou mezi nimi takoví, kteří nosí masku vědce) jsou tím podrážděni. Pouhá politická vášeň nic nemůže vědět o této životní vášni, ale nemělo by býti dovoleno, aby sama sebe vyhlášovala za zjev hlubší. Mechanické sestavování a nošení hlásek r ve slovech jako r e v o l u c e nebo b a r b a r se nyní pokládá za větší umělecký výkon než ten, který vyplynul z dlouhého a odaného zkoumání přirozenosti.

Je ještě jeden motiv útoků na Čapka, který je mi pokud možno ještě nesympatičtější než motiv politický. Policie konec konců zabíjí jen odpůrce, ale dekadent snižuje všechno. Dekadenti milují prokleté básníky, a Karel Čapek po žádné stránce není prokletým básníkem. Je to jeden ze spisovatelů, kterým se nejkouzelněji podařilo vyjádřit rozkoš ze života, kterou pocítili. Dekadent nemůže cítit rozkoš, neboť mezi ní a jím stojí jeho pokažené a rozdrážděné smysly. Zajisté, Čapek visí s láskou na věcech tohoto světa, ale je třeba pokládati to za hanbu? Jen doba v podstatě chorá má k tomu sklon. Nebyl to žádný šosák, nýbrž jeho opak, Friedrich Nietzsche, který napsal: „Umělci neztratili velkou stopu, po které jde život: milovali své smysly. Je to znamení podařenosti, jestliže někdo — jako Goethe — visí na věcech tohoto světa.“ Teprve se jednou ukáže, jak dekadence vřele podala v této době ruku revolucionářství, jak kde který nepodařený přiběhl, aby se ohřál; kolik bylo mezi revolucionáři těch, kteří cítí přirozenou nenávisť rozjitřených ke klidu zralé osobnosti, kolik duševně a fyzicky nepodařených pod revoluční záminkou vylévalo svůj hněv vůči podařeným. Poznává se to — a bude stydno.

a odborně interpretují vědecky zjištěná fakta. Neprou se o to, mají-li pravdu. Chtějí publikovat svá data a nezajímá je ani, zda jich bude prakticky použito.

Málo práce — vysoký životní standard.

Jaké jsou jejich hlavní these? Z rozboru americké průmyslové výzbroje dovozují, že při plném využití současného stavu techniky a moderní organizace práce — krátce dokonalou racionalisací — by šestnáctihodinový pracovní týden stačil k tomu, aby všichni obyvatelé Spojených států žili aspoň desetkrát lépe než dosud. Pracovalo by se od pondělka do čtvrtka denně od 8 do 12 hodin. Odpoledne, jakož i pátky, soboty a neděle by byly volné. Tato pracovní doba by zajistila každému životní standard, odpovídající dnešnímu důchodu 10.000 dolarů ročně. Každý práce schopný muž a žena od 25 do 45 roků stáří by byl automaticky zaměstnán. Po 45 letech by odešel na odpočinek. Problémem by nebyla práce a výroba, nýbrž konsum a využití volných chvil. Technokraté se nezajímají o utopii, nýbrž o jednotky energie, ocel a elektřinu. Co tvrdí, není výplodem horkých hlav, nýbrž chladných číslic.

Pryč se zlatem!

To vše je sice náramně krásné, ale nezbudilo by takovou diskusi jako další jejich these. Že totiž předpokladem tohoto pokroku je úplné opuštění „cenového systému“, včetně měření hodnotou určitého statku, konkrétně ve většině případů hodnotou kovu, který nazýváme zlatem. Cenový systém je podle technokratů hlavní příčinou dnešní tísně, nejistoty a nezaměstnanosti. Ceny měřené hodnotou zlata jsou nestálé. Jejich kolísání působí poruchy, které vedou ke krisím a depresím. Technokraté by místo toho zavědli jinou jednotku hodnoty. Energie je měřitelná. Stroje nebo lidská energie tvoří skutečné hodnoty. Navrhují proto, aby dnešní cenová a peněžní soustava byla nahrazena jinou, jejíž jednotkou by byla jednotka energie. Hodnota zboží nebo služeb by se tedy měřila množstvím energetických jednotek, nutných k jejich výrobě a distribuci. Ponechme zatím stranou kritiku jejich návrhu.

Poznamenejme toliko, že problém hodnoty a jejího měření není tak jednoduchý, že „energetická měna“ by přinesla spoustu nových a těžko řešitelných problémů. Ilusi zlata by vystřídala jiná iluze, psychologicky méně zakotvená než předhistorický pud po lesklém, žlutém kovu.

Podnikatelský systém není nejvýkonnější.

Technokraté jdou ještě dál. S cenovým systémem by poslali na trvalý odpočinek celý systém podnikatelský. Nemají proti němu ideových nebo sociálních námitek. Tvrdí jenom, že přeluhuje za dobu své účelnosti. Není nejvýkonnějším možným řešením výrobního procesu. Prohlašují jej za neslučitelný s moderní technologií. Buď kapitalismus, nebo hromadná výroba. Oboje dohromady by však brzy zničilo celou dnešní civilizaci. V dřívějších dobách byla pravda, že pracovní síly, vyřazené mašinací v jednom oboru, našly zaměstnání v nových, vznikajících oborech. Dnes pokračuje však technologie výroby v geometrické řadě místo v aritmetické řadě jako dosud. Výkonnost průmyslu stoupla o 9 % v roce 1905, 8 % v roce 1909, 11 % v roce 1912, 9 % v roce 1915 a 20 % v roce 1922. V třetím roce této krize dosáhl však americký průmysl takové výkonnosti, že by nezařadil zpět do výroby mnohem víc než polovinu (přesně 55 %) dnešního počtu nezaměstnaných ani v tom případě, kdyby průmyslová činnost

dosáhla opět maxima z roku 1929. Kdyby pak pokrok výroby udržel tempo z roku 1932, měla by Amerika za několik málo let přes dvacetpět milionů nezaměstnaných!

Krise uspíšila racionalisaci ve Spojených státech více než doba vrcholné prosperity. Americký průmysl v roce 1929 byl proti dnešnímu stavu trapně nevykonný. Tempo modernisace nebylo nikdy tak rychlé jako v období ztrát. V New Jersey se staví továrna na umělé hedvábí, která se bude řídit knoflíkem z ústřední budovy. Dělníci budou zbyteční. Za těchto okolností není divu, že i tak konservativní časopis jako Al Smithův „New Outlook“ v článku o technokracii mluví o „neodvratném konfliktu technologie s podnikatelem cenového systému“.

To není ovšem myšlenka zcela nová. Nemýlíme-li se, říkal něco podobného už Thorstein Veblen, nejlepší hospodářský mozek, který Amerika kdy měla. V roce 1919 vyšla jeho kniha „Inženýři a cenový systém“, kde čteme:

„Pokrok tohoto výrobního systému k mechanické rovnováze vzájemně na sobě závislých procesů blíží se kritickému bodu. Počínajíc tímto bodem nebude lze, abychom jeho kontrolu ponechali v rukou podnikatelů pracujících proti sobě pro soukromý zisk. Jeho trvalou správu nebudeme moci svěřit nikomu jinému než vhodně školeným technologickým odborníkům, výrobním inženýrům bez obchodních zájmů. Co s tím vším udělají, není tak jasné. Nejlepší, co mohou dokázat, nebude třeba dost dobré. Na druhé straně je stále jasnější, že dnešní mechanické stadium výroby nepřipustí na dlouho, aby výroba ovládala zašancované zájmy s poradním hlasem odborníků.“

Podle technokratů bude podnikatel nahrazen inženýrem a hospodářským expertem. Všechno to nám nezní nově. Slyšeli jsme už podobné návrhy v Evropě i v Americe. Dokud to hlásali socialisté, nebrala to Amerika vážně. Teprve když spisovatelé a odborníci jako Chase, Soule, Person, van Kleek, Hamlin začali propagovat průmysl vědecky nejen organizovaný, nýbrž i kontrolovaný, začali Američané poslouchat. Dnes je už možno hlásat v Americe nejradikálnější sociální teorie, předpokládající, že se na první stránce odřeknete ďábla socialismu. Význam technokratů není v původnosti jejich návrhů, nýbrž v tom, že je vyslovují inženýři a technici. Amerika věří jednomu inženýru více než desíti filosofům. Může se vysmát Normanu Thomasovi, ale musí aspoň vyslechnout, co jí říká prof. Rautenstrauch z Kolumbie nebo prof. Tolman z California Institute of Technology.

Otevřené spiknutí.

Sensace s technokraty zapadne možná stejně rychle jako vybuchla. Nezáleží na tom, co sami dovedou, nýbrž na tendenci, která se projeví náhlým vzplanutím veřejného zájmu. Technokraté jsou jen příkladem skupin, které vznikají spontánně po celém světě. Nevědí o sobě vzájemně a jsou neznámi širší veřejnosti. Scházejí se v nich inženýři, ekonomisté, sociální pracovníci, odborníci všech možných povolání, sem tam i právník nebo politik, ačkoliv posledních je asi nejméně. Setkávají se, aby vyměňovali a doplňovali svá pozorování, syntetisovali své znalosti, debatovali věcně o současných problémech. Jenom zřídka a náhodou dopadne reflektor veřejného zájmu na tu neb onu skupinu. Jiné, stejně důležité, zůstávají v přítmí. Evropa je znala dřív než Amerika. Jsou zárodky toho, co H. G. Wells nazývá „otevřeným spiknutím“. Spiknutím inteligentní menšiny, která myslí v termínech 20. století. Čtouce o sensaci, způsobené technokraty, nemůžeme nezpomenout, že totéž nám už dávno řekli naši laboretisté.

Buď — anebo.

Technokraté předvídají, že věda, především věda technická, bude rozhodujícím faktorem v příštím uspořádání světa. Možná, že mají pravdu. Nemůžeme ovšem přejít námitku, že věda sama není než obdobou strojů, které tvoří. Stejně jako stroj je slepá: tvoří nebo ničí, osvobozuje nebo podrobuje, poslouchá nebo ovládá. Dovede se sama řídit? Může určovat cíle? Nebo je pouhou metodou, nesmírně výkonnou a s neomezenými možnostmi, ale odkázanou na cíl, poznání inspirací, instinktem nebo hrou společenských sil? Moderní věda, především technologie, může být buď vstupenkou do utopie nebo poukázkou do pekla. Kdo bude mít tolik síly, aby spoutal miliardy koňských sil, které zmítají lidstvem jako automobil, který se vytrhl naší kontrole? Nebo se máme vzdát nadlidského úkolu a poslechnout ty, kdož doporučují jakési moratorium na technický pokrok a „Stillhalte“ na nové vynálezy? Nejsou to jen duchové obrácení do minulosti. Američan tak pokrokový, jako Stuart Chase, prorok výkonnosti, řekl ve své poslední knize „A New Deal“:

„Nenamítáme nic proti zdokonalování techniky, nýbrž proti tempu, jakým dnes pokračuje. Mléko je znamenitou stravou pro děti. Litr mléka každou hodinu by je zabil. Jednou z nadějí, že někdy vůbec uděláme skutečný pokrok, je, že zavřeme pokrok techniky do láhve a budeme ho polykat jen po lžičkách.“

Technokraté slíbují věčný blahobyt, uvolníme-li vědu a zbavíme všech omezení. Chase by zavřel vědu do láhve jako blahodárný, ale ve větších dávkách nebezpečný jed. Kdo má pravdu? Celý problém záleží v tom, dovedeme-li vědu ovládat. Věda kontrolovaná by automaticky regulovala nejen množství produkce, ale i tempo jejího kvantitativního a kvalitativního zlepšování. Organizace opravdu vědecká nemůže být jiná než organizace plánovaná. Technologie je dynamitem jenom v hospodářství bez kontroly a plánu. Dynamitem tak nebezpečným, že i nedokonalá kontrola a pochybný plán je lepší než žádný.

Celá současná krize spočívá v tom, že technický pokrok předběhl o desetiletí pokrok společenské organizace. Její hrozivost a nebezpečí v zrychlujícím se tempu výrobní techniky vůči trhavému a kolísavému vývoji politického mechanismu. Před námi stojí dvě řešení: buď zabrzdíme technický vývoj a vykoupiíme poměrnou jistotu snížením životní úrovně, nebo zrychlíme přerod politický a sociální, aby se vyrovnal tempu techniky. V prvním případě bezpečné živoření, v druhém riziko neznáma. Znamé zlo nebo neznámé lepší. Čemu dá lidstvo přednost, je problémem pro psychologa spíš než ekonomistu nebo technika.

feuilleton

Karel Poláček:

Kovet

Vepsal jsem do titulu cizokrajné slovo, které vzbudí pozornost mnohých svým neobvyklým zvukem. Kovet je židovský výraz a značí něco čest či vážnost mezi lidmi. Cítím, že tato definice je neúplná, ale nevím, v čem to vězí. Bude lépe, necháme-li teorie a budeme se poučovat příklady.

Uvedu s počátku příklad velmi složitého kovetu.

Potkal jsem jistého známého.
— Jak jste se měl o dovolené? ptal se ten pán. Nevyčkal odpovědi a sám vypravoval: — Já byl v Solnohradě svým novým vozem — osmiválec, nádherný stroj — sežere mnoho benzínu, velká daň, ale to je stroj! — v Solnohradě nádherná krajina — jedna známá paní skočí do jezera — měla srdeční vadu — topí se — skočím za ní — vytáhnu ji — děkovala —

je to choť finančního rady — jsme spolu v šachovém spolku — vytáhl jsem ji — večer jsem měl přednášku o českožidovském hnutí — ráno jsem byl zase v Praze, poklona, pozdravujte doma ...

Tento příběh obsahuje několik silných kovetů. Předně onen pán chtěl naznačiti, že má auto, že jezdí do ciziny, že má známosti mezi lidmi, že dovede plavat a nerozpakuje se nasadit život, nehledě k tomu, že je spolkový pracovník.

Každý člověk má své kovety, prosté nebo složité, podle toho, je-li to duše prostá nebo rafinovaná. Někomu stačí, má-li v rodině bratrance doktora, nebo je-li členem esperantského kroužku; jiný však touží výš a přeje si, aby jeho jméno se octlo v novinách ve spojení s nějakou dobročinnou akcí. Jsou lidé, kteří všechno podpoří, kteří se nechají vidět a proto se rádi nechají slyšet.

Chci v následujících řádcích vyjmenovati taxativně několik druhů kovetu.

Jistý druh kovetu se spatřuje v utrpení. Někteří jsou pyšní na to, že jejich nemoc je takového zvláštního druhu, že ani profesori nedovedou ji pojmenovat. Někdo cítí temné uspokojení v tom, že se nedočkal vděku. Velmi rozšířený je nevděk národa. Naši velikáni mají mnoho kovetů, z nichž nevděk národa není na místě posledním. Velmi rozšířený a oblíbený druh kovetu se nazývá trpět za Rakouska. Trpění za Rakouska vyžaduje zvláštních poct; bývá spojeno s nevděkem národa.

To by se dalo nazvat kovetem negativním. Ovšem v kovetu negativním je obsažen silný prvek pozitivní. Byl u nás před válkou zvláštní směr, který se nazýval anarchický. Program tohoto hnutí bylo po vítěze flámování. Anarchisté museli se vyznamenávat nepořádným zevnějškem a povykováním po hospodách. Největší kovet, kterého se anarchistovi dostalo, byl, že dotyčný anarchista byl pronásledován policií. Někteří dokonce toužili po tom, aby úpěli v okovech. Čím větší úpění, tím větší kovet. Znal jsem anarchistu, kterého, ať dělal, co chtěl, si policie nevsimla. Neměl žádné štěstí na světě a veškerý persekuční kovet mu byl odepřen.

Anarchistický kovet zdědili v době poválečné komunisté. Aby bylo jasno, kdo jsou to komunističtí intelektuálové, musím vyjmenovat několik náležitostí, které tvoří charakteristické znaky intelektuálního komunismu.

Komunistický intelektuál má nosit pokud možno covercoatový kabát. Límeček tohoto kabátce má být vyhrnut. Je požadavek, aby intelektuál se odíval v modrou, hedvábnou rubášku a připomínal tak dělníka. Kovet mladého komunistického intelektuála spočívá v tom, že ruští soudruzi udělali revoluci. Komunistický intelektuál je pyšný na cizí barikády. Sám však užívá malých iniciálek, fotomontáží a disku. Čas od času dává manifesty k lepšímu. Jinak se zúčastní soutěží; nedostane-li se mu ceny, pak osočí svého konkurenta z dialektické úchylinky. Komunistický intelektuál sedí v kavárně, je pyšný na to, že se v Rusku pracuje. Každý nový traktor nebo mrakodrap přispívá k zvýšení jeho kovetu.

Řeknu několik slov o poslaneckém kovetu. Poslanci mají mnoho druhů kovetu, neboť mají mnoho známosti i v nejvyšších kruzích. Nedávno zemřel živnostenský senátor Trčka. Měl mnoho kovetů, které byly vypočítány v nekrologu. Největší kovet, o němž se zmínil životopisec zvěčnělého senátora, byl, že „počet intervencí, jichž Trčka za svého politického života učinil, přesahoval jistě několik tisíc ...“

Poslanci mají některé společné kovety s filmovými herečkami. Také se rádi dávají fotografovat a uveřejňují snímky v obrázkových časopisech. Poslanci bývají vyobrazováni, jak sedí ve svých pracovnách. Na jejich obličejích je vidět, jak dumají o lepším příštím svého lidu. Někdy je vidáváme, jak řeční k davu. Tehdy mají jednu pěst zařatu a druhou ukrytou pod šosem svého kabátu. Někteří mají mnoho kovetů, jako na příklad poslanec Novák. Jednak je to prý také spisovatel a skladatel libret, potom prý dokonce národohospodář. Z toho dává se někdy vyfotografovat v tyrolském kroji, s nahými koleny a s jodlerhutem na státnické hlavě.

Příkladem složitějšího kovetu je jistý známý obhájce ve věcech trestních. Ten se dal uveřejnit v ilustrovaném listě a obrázek vypadal takto: Obhájce stojí z profilu k obecenstvu a na tučném obličejí mu pohrává zdumčivý a přemýšlivý úsměv. Aby bylo úplně jasno, že je to myslitel, proto drží v ruce svítek papíru, asi jako Karel IV. u Mostecké věže. Pod tím obrázkem byl nápis, který svědčil, že dotyčný obhájce ve věcech trestních je známý národohospodář a že jeho portret vyhotovil jistý bulharský malíř, který udělal také portret bulharského krále a Anduly Sedláčkové.

Avšak nejen obhájcové ve věcech trestních podstupují mnohdy složitý kovet; také spisovatelé dovedou dělat své divy. Je jistý spisovatel, který obrázkovému listu dal k dispozici svoji fotografii v rakouské uniformě. To by nebylo nic zvláštního. Také tento spisovatel za Rakouska trpěl. Avšak nebyla to uniforma obyčejná, vyfasovaná, ale jak jsem se z textu dověděl, stejnokroj ruského legionáře Pšeničky, jenž v tomto kroji přešel rakouské linie, přinášeje vzkaz zahraničního vedení vůdcům domácího odboje. Každý uzná, že je těžko vymyslet si kovet složitější.

Naše obrázkové časopisy jsou zřízeny k tomu, aby kovetní zhyralost pěstovaly ve velkém. V létě existuje kovet rodinný. Tehdy vidíváme nahé děcko, které leží na břiše a drží v ruce prut. Pod tím je nápis „Alenka, malá husopaska“. Jindy se tu jeví chlapeček s kroupkou v ruce a redaktor toho listu připiše k tomu laškovnou poznámku „Mireček má tatínka sekčním šéfem — heč!“

Jsou funkcionáři, kteří se oddávají provádění prominentních cizinců po památných místech naší vlasti. Když stane funkcionář s prominentem pod barokním portálem, tehdy dá ten snímek do novin. A na tom obrázku vidíme malinkého prominenta, ukrytého ve stínu; a v popředí stojí veliký funkcionář a na jeho inteligentním obličejí se prohánějí dумы.

O kovetu by se dalo mnoho psát; není možno vypočítati všechny jeho druhy; mně však stačí, když čtenáři od nynějška budou vědět, co je to kovet.

dopisy

O nedostatech dnešní literatury

Vážený pane redaktore,

upozornil jsem čtenáře Přítomnosti 21. prosince m. r., pokud snad nebyli informováni, že se v různých časopisech rozpředla diskuse o nedostatech dnešní literatury a literární kritiky. („Naše doba“, „Šaldův zápisník“, „České slovo“, „Čin“, „Právo Lidu“, „Nár. divadlo“).

Zabývá-li se tolik časopisů — nezávisle jeden na druhém — týmž tématem, nejde o náladu jednotlivce, ale o otevřenou otázku pro každého, kdo má oči k vidění, uši k slyšení a rozum k chápání. Mohlo to být tím zřejmější, že stejná diskuse je také vedena v zahraničí. Doporučil jsem z těchto důvodů klidné rozvaze šifry V., aby se nehoršila, nezvěčňovala se pochybenými výroky, ale ujasnila sobě a nám to, o čem se doopravdy mluví. Porozumí-li, může pokračování v rozmluvě vést k jakémus takému pozitivnímu cíli. Lituji, že jsem nucen zopakovat konstruktérovi Českého Comstocka, o čem není řeč. Nejde:

1. o comstockovštiny ani o pathelinovské rozprávky;
2. o hloupý šlágr „Morálka, nikoli umění ani literatura“;
3. o moralistní policajství nad uměním;
4. o Rádlovu nedotknutelnost.

O č jde? O dvě otázky: Jaké literatury a jaké literární kritiky potřebujeme.

Co k tomuto tématu pověděli hlavní pisatelé?

1. Emanuel Rádl vytkl běžné literatuře, že nevede, je krajně nesociální, duchovně anarchistická, hodí se nejvýš do vlaku a před spaním. O kritice napsal, že není úkolem kritickým, aby stál vedle života jako divák a jen udílel ceny vítězům v běhu o závod, kritik závodí s sebou a vyhrává a prohrává život na téže dráze jako všichni ostatní.

2. F. X. Šalda v uvedeném Zápisníku na konkrétních případech ukázal, jaký je nedostatek nového chtění v dnešním českém románu, zatím co „v světovém románě evropském a americkém prožíváme významnou revoluci. Nastal úplný odklon od umění individualistického a intimního, které stavělo do středu svého zájmu člověka jednotlivce s mlhavým světem jeho vnitřních nálad, tuch, snů“. „Toužíme poznat svět a život v jejich celkovosti. Chceme jedince jako ukazatele ne k sobě, nýbrž k něčemu jinému a vyššímu, co jej přesahá, k těm mocnostem, které jej ustavují a podmiňují.“

3. Dramaturg Goetz v článku „Divadlo jako nástroj své doby“ v protikladu k Björnsonově a Gogolově tvorbě se pozastavil, „jak málo české umění básnické i divadelní je funkcí doby a společnosti. Divadlo dobré a opravdu účinné je to, jež dává divákovi zhuštěný obraz celé jeho epochy, jež mu zobrazuje základní lidské typy a osudy jeho doby, jež mu zjevuje hluboký smysl celého světa v dějinné chvíli, jež právě plyne“.

4. Miloš Vaněk v článku „Kniha-výkřik“ (Čin) poznamenal: „Naše česká literatura popřevratová si téměř neklade úkolů kromě slovesných. Kolik slovesného hračkařství a formálního pachtění! A jak hubené dějství, jak náhodná volba látky, jak málo vnitřní nutnosti, jak málo spoju s dnešním děním! Kdybychom měli souditi podle problematiky, již se obírá naše formově nejlepší beletrie popřevratová, musili bychom býti na výsost spokojeni: všechno je hotovo. Není sociální otázky. Není nových sociálních typů. — Nemáme ani literární kritiky sociologicky orientované.“

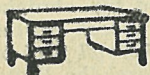
Když se již zn. p. V. dal jakožto milovník literatury do debaty, snad bude dobře, pročte-li si o samotě všechny diskusní příspěvky, pokud se vztahují k vlastnímu smyslu diskuse a podá-li čtenářům „Přítomnosti“ principiální odpověď, svědomitý doplněk anebo zdůvodněné vyvrácení, až bude evidentní, že oběma jasným a neosobním otázkám porozuměl a má k nim (ne k něčemu mimo) co svého povědět.

Prozatím ve svých poznámkách v 52. č. P. nepostihl smyslu ani mé zmínky o Whitmanovi. Právě proto, že mi nejde o vnější disciplinární morálku, má Walt Whitman, pohoršlivci souzený, čím přispět k ujasnění cíle naší diskuse, když ve svých Vyhlídkách demokracie (přeložených do češtiny V. A. Jungem) podobně jako dnes Rádl odmítá záplavu tiskovin, které chtějí jen bavit, lehat, zabíjet čas, a žádá, aby literatura byla vůdcem, když se dožaduje „kulturního programu, rozšířeného nejen pro jedinou třídu nebo pro salony nebo pro posluchárny, ale se zřetelem k praktickému životu, dělníkům, faktům farem, dílen a strojiren a nejširší řady žen“ a když se ptá: „Co je toho příčinou, že nevidíme žádnou svou vlastní svěží místní odvahu, zdravot, své muže, skutečná, duchovní a fysická fakta v těle naší literatury?“ L. K.

Prosíme pp. odběratele, aby nereklamovali desky na IX. ročník, aneb na předcházející ročníky. Objednané desky budeme rozesílati v druhé polovině ledna, ihned, jakmile nám je knihař dodá. Administrace.

Akademická inteligence doplňuje své knihovny v Ústředním studentském knihkupectví a nakladatelství, v Praze II., Spálená ul. 20, Pasáž, telefon 32195.

K zařízení vzorné kanceláře a pracovny

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÄGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítačací stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vagner. Brno-Česka 16.